

APXAI OΛOFIA,

SIVE

DE

PRINCIPIIS
PRIMIS,

DISPUTATIO PHILOSOPHICA,

Quam,

DIVINA ADFULGENTE GRATIA,

Ex permissu Ampliff. FACULT. PHIL.

In inclyto & Regio Lycéo Aboënsi,

Sub

MODERAMINE,

Domini,

M. CHRISTIERN:

A L A N D R I

Eloq. Prof: Celeberr. h.t. Rectoris
Magnifici.

publicæ bonorum censure offert,

SIGFRIDUS BRUMERUS,

Helsingf. Nyl.

In Aud. Max. ad d. 13 Decemb. A. 1699.

Exc. apud Jo. LAURENT. WALLIUM.

Erasmus Gyllenbringh

Reverendiss: in CHRISTO Patri ac Domino,

DN. PETRO LAURBECCHIO,
S.S. Theol. Doctori consummatissimo,
Diœceleos Wiburg. Episcopo Eminen-
tissimo, Consistorii Ecclesiastici Præsidi
Amplissimo, Gymnasii Regii & Schol. in
dictâ Diœcesi Ephoro Gravissimo, ut
Mæcenati meo Maximo, ita summo
reverentiæ zelo perpetim
devenerando.

Nec

Admodum Reverendis ac Præ-

DN. MATTHIÆ MARTINIO,
S.S. Theol. Lectori dexterrimo, Consistori-
q; Adessori accuratissimo, Pastori & Præposito
in Sâusjârswi longè meritissimo, Mæcenati
ac Promotori, nulla non veneratione sub-
missè observando.

DN. JACOBO PRINTZ.
Historiarum ibidem Lectori laudatissimo,
Consistorii Adessori æqvissimo, Promotori
pariter maximè honorando.

DN. M. ERNEST GESTRINIO,
Græcæ Linguae Lectori dignissimo, Promo-
tori ac Evergetæ nullo non tempore quibus-
vis officiis suspiciendo.

SALUTEM & PACEM

Handwritten signature and date: 2. 10. 1713

DN. M. PETRO CARSTENIO,
Diœces. Wiburgensis Archi- - Præpo-
sito & Templi Cathedralis Pastori cele-
berrimo, nec non Consistorii Adfessori
gravissimo, ut & S. S. Theol. Lectori
Primario, Amplissimo, Patrono meo
Magno, perpetua animi submissio-
ne colendo..

Non

Clarissimis Viris ac Dominis

DN. M. NICOLAO LIMATIO,
Dicit Gymnasil Mathem. Lectori ingenio-
sissimo, Consistorii Adfessori laboriosis-
simo, ut Mæcenati ac Promotori indubita-
tissimo, ita omni officiorum genere humiliter
prosequendo.

DN. M. ANDREÆ HEINRICIO,
Eloquentiæ Lectori vigilantissimo, Consi-
storii Adfessori observatissimo, Evergetæ ac
Promotori multis nominibus venerando.

DN. M. ERICO BRUMERO,
Logices & Physices Lectori ibidem pervigili,
ut fratri meo dilectissimo, ita fraterno adfê-
ctu ad extremum vitæ halitum colendo.

A DEO T. O. M!

Præmia quæ tulerit modo visio
cæca Deorum,
Protinus ut cernit nostra Tha-
lia tremens,
Ambiguo multum curarū fluctuat æstu,
Audeat an vestrum forte subire jubar.
Eusebiæ Doctor, Præsul, venerande tiarâ,
Afflictis rebus portus & arâ meis.
Vos reliquique loco multum Clari, Re-
verendi,
Fautores Magni, Præsidiumq; meum.
Inculto nimium cum sit vestita cothurno,
Muneris exigui conscia quodq; venit:
Quærat an in latebras potius se condere
cæcas,
Ut sit ab horrendo fulmine tuta jovis:
Gratia vestra tamen subeat cum pectora
nostra,
confidit tantis charta placere viris.
Vester enim in Musas favor est super æ-
thera notus,
Quæ toties Phœbi sensit abunde chorus.
Incipit afflictis, melius confidere rebus,
Ut modo non dubitet, prima pericla sui,
Sistere jam vestris oculis, magni favitores,
Tessera quò justæ sit pietatis ea, Ad-

Adspiciant igitur faciles mea dona
Patroni
Et placeat tantis nostra Thalia viris.
Munera, quæ placeant tantum Pietate
Datoris,
Cū non sint tantis munera digna viris.
Scilicet illa inopem referunt male culta
datorem
Quē pressum torquent tēpora dura diu.
Prospera quod maneant hæc si sua vota
petentem,
Assiduis precibus, fata secunda petet,
Nestorios annos, ut & omnia fausta
Patronis.

Queisq; Cliens humili serviet usq; fide.

REVERENDIS. in Christo Patris,
Vestrarumq; Adm. Plurim. Reverend.
& Clariss. dignitatum

*Devotissimus & infinitis modis
addictissimus cultor*

Sigfr. Brumerus.

In disputationem de PRINCIPIS,
naturâ & virtute præstantis Dn.

SIGERIDI BRU-
MERI,

amici optimi.

Solibus hæc nitidis, fuerant non cognita
nulli,

*Quæ nunc dura, gelu, canaque bruma
tegit.*

Anne pater causa est an fors consulta futuri?

A bruma nomen contigit esse tibi.

Illæ tegit, sed tu retegis, tentasque aperire,

*Quæ, natura parens, mystica, nocte pre-
mit:*

De quibus ille Lycei Rex male litigat atq;

De Perron dominus, sævæque bella movent.

Ergo si tantas poteris componere rixas

Quo non sit melior, tute sequester eris.

negotiosus valde, scripsit

CHRISTIERN ALANDER.

RECTOR Acad.

Dum

Prima Intelligendi *Principia* ex *affinitate*
rerum arcesseret,

Eaqve publice Disputando adlereret,

Vir - Juvenis, *modesta* piaque *Erudi-*
ditione insignis,

DN. SIGFRIDUS BRUMERUS;

Nonne vagabundus roto discurs-
sit at orbe,

Qvisquis amat *limis Vera* videre
oculis?

Non ampuliatur, cui stat *proportio*
rerum

Pro norma; normat quæ cyno-
sura satis.

Amicitia ergo fest. posuit

A. WANOCHIUS

S.S. Theol. Prot.

Adolescenti

*Ut egregie indolis & multa industria;
Sic optima quoque expectationis,*

DN. SIGFRIDO BRUMERO,

De PRIMIS PRINCIPIIS,
necessariis & veris vere disputanti,

Certa Tui capiunt Mulae documenta
vigoris,
Multaq; doctrinae semina sparsa
ferunt:

Publica fama simul dotes animi cele-
brabit,

Et læto plausu gaudia nec Charites
Testari cessent, Athletam Temet amcenū

Quod quatientem nunc Musica rostra
vident

Inde tibi tandem vigilatae præmia noctis,
Atque indefesso digna labore dabunt.

Auguror hoc etenim, nec spes sic fallitur.
At Tu

I felix, quò Te ducit Apollo Tuus!

*Ab optimo animo, licet occupatus
gratulari cupit.*

AND. CHYDENIUS.

C A P. P R I M U M.

De Existentia, Æquivocatione & Definitione Principiorum Primorum.

§. PRIMUS.

DE Existentia Principiorum Cognoscendi Primorum, licet quis dubium aliquod movere haudquaquam queat, sine infinitatis, à qua & natura & mens nostra abhorret, introductione, in progressu cognitionis nostræ (si enim non darentur Principia aliqua Prima, in quæ ultimo omnis conclusio esset resolvenda, tum utique necessariò sequeretur easdem conclusiones in infinitum extendi posse, quod absurdum) imò vel sine pugna cum conscientia suæ in semet evidentissimo testimonio, quippe quæ manifestè docet, ejusmodi veritatis semina menti humanæ naturâ infixæ esse; necessum tamen habemus fateri nos fundatam

& firmiorem eorundem P. P. cognitionem
 & assensum, per solum illud naturale lumen,
 sine accessu alicujus habitus habere non pos-
 se, propter ingentem illam imbecillitatem,
 quam, prohi dolor! propriâ contractam cul-
 pâ, etiam in intellectu nostro circa veri
 cognitionem sentimus, quem habitum pro-
 inde Græci Νοολογίαν, nonnulli etiam per
 tropum *robur mentis* vocant, P: enim P:
 sunt robur illud cognitionis humanæ, quo
 confisi, verè possumus dicere: *nulli cedo.*)
 Et licet mens nostra, cognitis hisce Principiis
 statim iis adsensum citra discursum præbeat
 demonstrativum, nec induci queat aliquo habi-
 tu, ad concipiendum assensum, quem Primis
 Principiis dat quoad *substantiam actus*, non a-
 liter quam sine superaddito habitu, aut *Gno-
 stologico*, naturaliter cognoscit, aut *logico*,
 per naturam differit; tamen, quia, quemad-
 modum illa cognitio P. P. licet non demon-
 strativa, si tantummodo certa & indubitata
 sit futura, ceu decet & oportet fundamen-
 talem cognitionem esse, non potest fieri sine
 animadversione eorundem in *Convenientis
 rerum* (ut enim *omne cognoscibile rationis
 lumine, fundamentum agnoscit naturam, seu
 collectionem omnium quæ in mundo sunt*, sic
 etiam notitia P. P. habitualis acquisita,
 quæ

quæ præcedit universalissimas quoque conclusiones Metaphysicas, aliunde haberi haudquidquam potest, quam ex advertentia affinitatis in rebus conspicuæ, quippe quæ etiam unicè præcedit communissimam essendi rationem Metaphysicæ subjectam, cum ea præscindi nequeat, nisi inuitu cognationis rerum omnium) unde propterea *intellectus agens*, mediantibus *speciebus intelligibilibus* Principia Prima intimius eruit, erutaque exactius considerat, & accuratius examinat, ad quod plures requiri actus, tam notum est, quàm quod notissimum; Ita habitus eorundem Princip. Primorum necessarius est ad assensus promptitudinem & facilitatem atque jucunditatem, sine errore periculoque lapsus, sicut habitus *Gnosticus* requiritur ad bene h. e. promptè adæquatè & distinctè cognoscendum, *logicus* vero ad expedite differendum cum erroris immunitate atque oblectatione, (sunt enim habitus nihil aliud quam facilitates quædam, ad vincendam difficultatem, quam potentia naturalis in actibus suis experitur, comparatæ.) Cum ergo talem Princ. Primorum cognitionem præsentī discursu, paucissimis, pro ingenii mei rudioris captu, auspicio Divino, delineare decreverim, tuam interea B. L. obtestor æquaminitatem, ut

pro eo, quo es candore, ea quæ in summè ardua hac materia, pro mea imbecillitate explicare tentavero, in meliorem interpreteris partem, cum vel voluisse in magnis sat sit.

S. II.

Qvamvis verò in operosâ, à suis fontibus diductione vocum, loco tituli in fronte dissertationis hujus appositarum, haud quidquam ineptè curiosus esse velim, tamen non possum non admonere, mihi *de Principiis Cognoscendi primis*, simplicissimam adornanti disquisitionem, non esse sermonem 1. De Principiis *reduplicativè* talibus, sive quatenus *precisè* sub *idealis representationis formali*, sistuntur in *Metaphysicis ens paronymicè denominantes*, ut cum oppositis, ea scilicet quorum sunt *Principia*, ejus exhaurientes latitudinem; nec 2. De Principiis *essendi*, quæ, vel quoad *generationem*, vel *procreationem*, vel *conservationem* alterius aliquem præstant influxum, sive *causalem* sive *non causalem*; sed 3. De Principiis *cognoscendi*, quæ faciunt ad rerum perceptionem, & ex quibus, tanquam notioribus, minus notæ conclusiones elucescunt; non tamen 4. *incomplexis*, aut iis (α) quorum signatam notitiam sibi pariter vindicat *Metaphysica*, qualia sunt termini *simpliciter*.

plices, à quibus in cognitionem aliorum deducimur v. g. effectorum per causas, subjectorum per proprietates & vicissim: vel etiam (β) illis, quæ in *Gnostologicis* tradi solita, *principia essendi cognitionis humanæ*, sive *cognoscibilis* vocari siveverunt; atque per *analogiam*, divisa deprehenduntur, à Magni nominis Philosophis, in *Interna* quæ sunt *objecti materiale*, alias *entitas*, atque *formale*, seu *scibilitas*, & *Externa*, quæ vel (α) *constitutiva*, sive excitantia primò cognitionem, ut: *finis*, & *intermedius*, *γνώσις*, & *ultimus*, gloria DEI; nec non *efficiens*, tam *impellens*, isque sive a *parte rerum*, earum nempe varia elegantia, & elegans varietas, sive a *parte nostri* infinitum, puta, sciendi desiderium, ex admiratione profluens, ob connatas inscitix tenebras; quam *agens* vel *princeps*, videlicet, intellectus: vel *medium remotius*, ut: sensus, cum suis requisitis, observatione, experientia, inductione; vel *medium propius*, tam *productionis*, ut abstractio; quam *apprehensionis*, ut: conceptus, vel *conservativa*, seu cognitionem excitatam promoventia, ut: (α) *disciplina*, cui loco fundamenti atque simul termini, est *objectum*, tam, quàm *suum materiale*, rem scilicet consideratam, quàm *formale*, sive modum consideratam.

sideratam.

siderandi, idque & ut *res est*, qui entitatis est formalitas, & ut *objectum*, qui scibilitatis; nec non (b) *habitus intellectualis*; sed 5. De *Principiis cognoscendi complexis*, inque actu signato expensis; non tamen 6. *Ortis*, sive particularibus & secundis, sed universalissimis, communibus & primis; nec 7. *Supernaturalibus*, quæ scilicet ex singulariter gratiosa Sp. S. per verbum DEI illuminatione, emanant; sed *naturalibus*, quæ videlicet ex collatione omnium in hujus universi amphitheatro existentium, limpidissimo velut rivo fluunt; nec tandem 8. *ex hypothesis & conventionetalibus*, ad conclusionem formandam, ceu Principia adhiberi solitis, qualia plurima in Mathesi reperiuntur; sed de iis, quæ *per se talia ἀνυπόθετα*, natura sua semper ad conclusionem faciunt; in quo significato eadem, Græcis dicta sunt; κοινὰ ἐννοιαί, s. *notitiæ communes*, quia quoad fundamentum, cuivis homini, cum mente existunt connata, adeo ut mens nec plane sit similis tabulæ nudæ, nec rasæ sed quasi naturæ mediæ; item ζώπυρα τῆς ἀληθείας, *semina veritatis*, quia cuivis complexæ veritati initium præbent, apud latinos verò veniunt nomine 1. *Dignitatum & honorariorum axiomatum*, cum fidem adeo ex se ha-

beant, ut quidquid fidei in particularibus
existit effatis, eam ab illis habeant mutuatam.
Arist. lib. 1. Post. Anal. 3. 2. *Terminorum*,
siquidem tanquam ultima γνῶσεως, adeò in-
tellectum humanum determinant objectivè, ut
ad ulteriorem rationem tendere non possit.
3. *Primorum cognitorum & veritatum*, idque
partim *negativè*, quia ante se nihil habent,
quo cognoscantur; nec ipsarum veritas ex alio
priori probatur; partim *positivè*, cum ad co-
gnitionem aliorum faciunt iustar luminis,
non minus extrahentis conclusiones, ab in-
scitiæ quasi tenebris, in prospectum clarita-
tis, quam intellectum ad intelligendum con-
fortantis, quod prius scire non potuit. 4. *De-*
 finitionum primarum (vocabulo sc. definitio-
nis in sensu reali, pro complexo termino sup-
ponente) & *propositionum immediatarum*,
atque *per se notarum*, idque propter negati-
onem probationis, ex evidentia eorum pro-
fluentem, cum ante omnem discursum de-
monstrativum apud omnes assensum merean-
tur, licet non raro coram imperitis & mi-
nus exercitatis, explicationem pariantur; un-
de talem in communi spectata sistunt sui
Definitionem. §. III.

Prinicipia prima complexa, sunt Principia
cognoscendi, ex Convenientia Rerum, per
m-

intellectum eruta, quibus originaliter, omnis conclusio disciplinæ, in humanis, debetur; in quâ descriptione, cum subiectum modo paucis explicuerim, prædicatum proinde conceptibus quidditativis, contrahibili scilicet, & contrahenti, inclusum, heic tantummodo verbo observandum existimo, ille per vocabula: Principia cognoscendi, indigitatur, nam Principia cognoscendi, sine addita limitatione, ut sua latitudine exhauriunt, & eadem sic dicta incomplexa & complexa, eaque tam prima, quam e primis orta, ita quoque de omnibus illis essentialiter prædicantur; hunc autem potissimum insinuant 4. Cause; nempe 1. Efficiens; quæ (præsupposito DEO, tanquam causa universalis, cum ob efformationem convenientiæ in rebus conspicuæ, unde primæ illæ veritates fluunt, tum benignam concessionem facultatis eruendi ex Conv. R. illa principia) est potentia intellectiva, quæ juxta communem opinionem, per species sui representativas, velut media ex parte sui, quæ intellectum agentem, actu præcedant primarum illarum veritatum phantasmata ad se, ex Conv. Rerum deducta, inprimis per sensus externos, species inde impressas deferentes ad sensum communem, de receptis speciebus judicantem, atque sensibilia propria a se invicem &

& à communibus discernentem, indeq; eadem
Phantasia communicantem; ad ulteriorem &
 exactiorem per species spiritualiores Phanta-
 sticas penfuculationem, ab impuritatibus suis
 multivariis materialibus & individuantibus,
 collato, *lumine objectivo* depurat & illustrat;
 quâ *intellectum* vero patientem, ad formalem
 promotionem conceptus Primorum Principi-
 orum, eadem ab intellectu agente effectivè
 intelligibilia facta, & per *species impressas* na-
 turæ suæ congruas recipit, & beneficio *ide-*
arum impressarum, quæ ab *abstractione* fiunt,
 actum P. P. intelligendi elicit, legitima earun-
 dem ordinatione, ponderatione & dijudica-
 tione, elicitorumque recipit; quod tamen intel-
 ligendum venit non de P. P. *constitutione ma-*
teriali, nam sic menti inhaerent quadantenus
 innatæ, ab ipsa naturâ, unde habitus eorum di-
 citur naturalis *inchoative*, nam actus per quos
 acquiritur, non sunt *compositi* aut *discursivi*,
 (dirigit enim habitus Primorum P. s. Noologia
ἀπὸ τῶν ἀρχῶν, secundam mentis operationem,
 sicut *Gnostologia primam*, & reliquæ discipli-
 næ scientificæ, inter quas *Metaphysica* prima-
 tum obtinet, *tertiam*) sed simplices, idque i-
 deo quia sola terminorum, quibus constant
 principia illa, penetratione immediate ex ipso
 lumine naturæ profluant, quamvis prompti-
 tudo

tudo actuum istorum augmentum ab habitu accipiat; sed de *formali P. P. deductione* atque *manifestatione*, nam v. g. mens audiens Primum Principium: *Impossibile est idem simul esse & non esse*, statim reflexione facta super res, in quibus evidentiam principii istius contemplatur, ita ut ex illa reflexione super res particulares facta, certitudinem habeat exquisitam veritatis, quam illud principium in se continebat, sine tamen medio termino ad istam evidentiam probandam aliunde adhibito, unde habitus Primorum Pr. alium non excludit discursum, quam demonstrativum.

2. *Causa materialis objectiva*, quam hic sistit, vox *Conv. R.*; definiri solita per *respectum*, (nam Convenientia Rerum terminatur aliorum, res scilicet ad rem, Creator ad Creaturam, & reciprocè, quin & creatura ad creaturam) *realem* (quia nullo hominum cogitante entia intercedit) *transcendentalem* (etenim, vel *essendi nobilitate*, *eminentiâ* & *sublimitate*, vel *prædicationis communitate* & *latitudine*, prædicamenta transcendit) *consistentem in afinitate quadam* (est enim relatio, scilicet transcendentalis (α) cujus *subiectum*, sunt *entia omnia*, quatenus convenientiam quandam habent inter se; cum quo coincidit (β) *terminus quoque relationis* hujus primarius, scilicet entia

eminentissimum & ἀπλῶς perfectum, *secundarius*, Creatura; (γ) *fundamentum*, affinitas sive proportionalitas eorum ad se invicem; (δ) *ratio fundandi*, actualis collatio proportionalitatum; (ε) *terminus motionis*, P. P. productio) *quæ res omnes* (tam Creator quam creatura, tam quæ actu sunt, quam quæ, vel fuerunt vel certo sunt futura) *nec omnino sibi dissimiles* (nam sic daretur omnium rerum identitas) *nec plane similes* (cum eo modo res è statum entium deturbarentur in statum non entium, unde datur in Rerum affinitate *diversitas ratione propriæ quidditatis, cum convenientiâ respectu communis entitatis*) *deprehensa P. P. cognosc. complexa gignunt*; nam intellectui agentis occupato, circa Conv. R. sub formali deducendorum inde P. P., illa Conv. R. utique sese per modum *materiæ* habet *objectivæ*, unde limpidissimo velut rivo fluit: *talia esse constituenda P. C. Complexa, qualia permittit affinitas & proportionalitas rerum*. 3. *Causa formalis*, cum quâ coincidit etiam, 4. *Finalis*, quæ consistunt in *originali productione, omnium conclusionum disciplinarium*, in *humanis sive naturalibus* (disparem enim præ se ferunt rationem conclusiones in Theologicis & spiritualibus, quippe quæ è libro scripturæ petitæ, tanquam ἀρχαῖο principio, non nituntur

ratiocinatione aliquâ humanâ, sed sola revelatione divinâ, licet *illa huic* adminiculum præbeat & servitium, partim in *κατηγορία* ad Ecclesiam, partim etiam in sanâ doctrinæ Divinæ explicatione, & errorum omnium circa eandem refutatione) ut tamen *respectus cum principiati* illatione, circa conclusiones in scientiis particularibus occurrentes, non sit *immediatus*, nam illæ conclusiones proximè principiis secundis ac scientiæ cuique propriis nituntur.

CAP. SECUNDUM, De Affectionibus Principiorum Primorum,

§. PRIMUS,

Sed antequam ad divisionem P. P. pedem moveam, non inconsultum arbitror, de *Affectionibus* eorundem, ex iis quæ prius dicta sunt, ultro velut sese offerentibus, quædam, quâ fieri potest brevitate, præfari; quas proprietates, licet *παρονόμως* De Principiis Primis prædicari aptas natas, sicut *vere demonstrabilis*, ita proprie dicta accidentia esse, repugnat *simplicitati* P. P., proinde *simplici intelligentiâ*, non *demonstratione*, apprehendendæ; ita tamen easdem rectè venire nomine *concepti*.

ceptibilitatum aut habitudinum essentialiter
*P. P. consequentium, eademque cum reciproca-
 tione quadam denominantium, non dubito,
 siquidem non re, aut in sensu reali, sed rati-
 one & in sensu formali, solum, à P. P. distin-
 ctæ sunt, modisque igitur à suo subiecto re-
 aliter distinctis, per proportionem responden-
 tes, æque latè patent cum P. Primis. Quales
 proinde sunt. 1. Veritas, illud scilicet Primo-
 rum P. attributum, quod in applicatione eorun-
 dem, ad res omnes, quorum notitia à natu-
 ra haberi potest, errandi periculum ab ani-
 mo discutit, propter absolutissimam illorum,
 cum iisdem rebus, congruentiam; nam quem-
 admodum veritas in genere, conceptum
 convenientiæ indicat, ita veritas complexa,
 convenientiam cum objecto refert, quod nem-
 pe à parte rei ita sese habeat res objectæ;
 prout enunciatione profertur, & porro cum
 omnis cognitio, cujus anima quasi est ipsa ve-
 ritas, in humanis ab his dependeat principiis,
 utique eadem veritate absolutissima munita es-
 se oportet, juxta illud tritum: propter quod u-
 num quodque tale est, illud magis tale est: li-
 cet non diffitear, ex principiis falsis, inter-
 dum verum inferri posse, non ex natura rei,
 sed per accidens, sive non formaliter, quod
 propterea scilicet sit verum, quia ex falso fuit*

illatum, sed *materialiter* tantum, quod scilicet ut nunc verum sit; qualem scientiam, proinde, Doctissimi Philosophorum, pro *existimatâ & putativa non genuinâ & verâ*, esse habendam contendunt.

S. SECUNDUS.

Illam ergo *veritatem* quæ Primis adhiberi solet Principiis indissolubili nexu cum summa *necessitate* combinatam esse, per quam sunt *propositiones sempiternæ consistentiæ*, quibus *aliter esse repugnat*, facile quivis deprehendit, vel oculo observans fugitivo, indolem omnis scientiæ, tanquam habitus ἀμεταπτότης καὶ ἀμετακινήτης h. e. *immutabilis & immobilis*, super principia tamen Prima fundati, atque ab iisdem sustentati, cum nihil sit in effectu quod non prius existat in causa, sive *formaliter & subjective*, sive *virtualiter & eminenter*. Sed sicut *necessitatis* vocabulum multis immersum observatur ambiguitatis spinosissimis nodis, ita heic observandum, *qualem P. P. in applicatione requirant necessitatem?* in qua quæstione determinanda, accuratè prænotandi occurrunt diversi respectus, quibus *P. P. terminantur*, vel *ad alia similia*, h. e. *ex natura nota Principia*, vel *ad Principia Theolog.* sive *revelata*; in priori enim re-
spe-

speciū, nihil obstat, quo minus P. P. firmissimam semper habeant sequelam, præsente tantummodo necessitate Physica, cum natura quæ talis, ultra modum communem vix agat; in posteriori vero cavendum ne per necessitatem naturæ communem inconvenienter an potius insipide, repagulum Divinæ objciatur omnipotentie quæ infinitis modis plura potest, quam Creatura intelligit aut percipit; qualis proinde est; doctrina perversè asserentium, impossibilitatem absolutam, vel in ordine ad Divinam omnipotentiam, in actuali separatione, actus secundi à primo; cum uti multa naturæ, quæ tali, contradictoria, cum hypothesi Divinæ voluntaris consistere optimè posse nemo sanus eat inficere. ita in ejusmodi rationationibus, antecedentem, sine consequente stare posse, in propatulo sit; siquidem illud ab hoc non in esse absolute positum est, sed in esse tali & tali, h. e. modificato & sub certo statu; quare in hoc concursu Principiorum diversi generis, ut vere & recte concludatur, necessariò requirunt P. P. præsuppositam necessitatem quandam absolutam, quæ, vel ab extranei alicujus agentis vi eludi non queat.

S. TERTIUS.

Sed *ultra necessitatem, cum Dicta veritate P. P. quæ combinatâ censetur à Doctis,*
Per-

Perspicuitas, sive evidentia, illa scilicet P. P. affectio, quæ penitus tollit dubitationem omnem de congruentia eorum, cum rebus, tam creatis, quam increatis, propter ocularem quasi P. P. claritatem; nam sicut evidentia super insigni aliquo lumine, vel rei, vel sensus, vel mentis de re iudicium aliquod formantis, fundata, vi vocis nihil aliud est quam clara & aperta rei alicujus visio & notitia, ita quoque illa Primis P. superaddere creditur veritatis manifestationem, luminis alicujus claritate; quam evidentiam, non arbitror esse, consequentiam, sive certorum canonum bonæ consequentiæ syllogisticæ futuris sustentatam, siquidem P. P. per simplicem solum intelligentiam & non per discursum ejusmodi illativum in scientiis usurpari solitum constant; verum consequentis, ex ipsis rebus & eorum proportionalitate ortam eamque non extrinsecam, qualem ex fide testium solent habere Judices, sed Intrinsecam, tamen non eam, qua aliquid clare innotescit, ex alio, naturaliter cum rei, quæ cognoscitur, extremis, vel a priori, vel a posteriori, conjuncto, quam evidentiam proinde appellant mediatam, participatam, & ex alio, sed eam, quæ vocari solet evidentia immediata secundum essentiam, & per se, solis Principiis domesticam, qua per & ex semet ipsis

ipsis Prima P. manifestè patent nobis, partim
 in terminorum simplici apprehensione. v. g.
 cum liquido percipimus, quid sit, quodlibet,
 quid, est, quid non est; partim composita ob-
 servatione cohesionis, quæ est inter eosdem
 terminos, ut: v. g. in dicta propositione: *Quod-*
libet est, vel non est. Et quantumvis haud
 exiguum conclusiones omnes demonstrativæ,
 sive quod idem, omnes scientiæ, è naturali
 lumine intellectus profectæ, obtineant eviden-
 tiam, eam tamen *mutuatam*, nec non *de-*
pendentem habent à P. P., quorum claritas
 per & ex semet ipsis, & solum ex termino-
 rum quibus conflata sunt penetratione, con-
 stat; Et porro cum eo modo omnium conclu-
 sionum disciplinarium evidentia, ab illis de-
 pendeat Principiis, utique claritate ornata e-
 runt P. Principia, non tantum *respectu sui*,
 sicut alias universalia nota dicuntur suâ naturâ,
 nec tantum *respectu nostri*, sicut hypotheses
 multæ Mathematicæ suâ veritate in re destitutæ,
 sed *utriusque respectu*, propter necessariam eo-
 rundem applicationem, ad singula entia, benefi-
 cio certarum conclusionum, indubitato cogno-
 scenda; qua propter quantum in ipsis, ex sese
 dubitationis scrupulo reperiuntur vacua, licet
 non rarò eadem contingat dubitationis aleam
 apud perversos subire. Ubi præterea observan-

dum. 1. aliter adhuc dici *propositionem per se notam*, quoad nos, cum quâ suam veritatem evidenter sensibus exposita, in nostrâ notitia caret medio, quo probari possit, licet id in se non respuat, qualis est illa: *magnes trahit ferrum*, quæ quâ effectum maximè quidem nota, quâ causam tamen occulta & ignota. In quo significato e contrario, *propositio per se nota, secundum se & quoad nos est*, quæ respuit quidem medium probationis in se, quo connectatur prædicatum cum subiecto, in nostrâ tamen cognitione medio deesse non potest, quomodo sine cognitione hujus universi existentia & attributa divina, quæ cum DEO, ex parte rei, sine ullo medio conjuncta sunt in notitia DEI naturali benè colligere non possumus. 2. *Non per omnia idem esse propositionem per se notam, & Primum Cognoscendi Principium*; nam illa hoc sub se comprehendit, quando dividitur, in *simpliciter immediatam*, quæ ἐξουκῆς venit nomine *axiomatis*, sive *principii omnibus disciplinis communis*, vel *suo modo mediatam*, aliàs *positionem* appellatam, ceu quæ intra unius scilicet tantum disciplinæ p̄mœeria pro Principio supponit quæ vicissim, vel *assertiva*, ut *definitio*, & ab ea resultans ἀξιωμα, tanquam πρῶτα, vel *petitiva*, ut *postulatum* & *hypothesis*.

S. QUAR-

§. QUARTUS.

CÆterum intimius adhuc inquirenti in proprietates & affectiones P. P. occurrit præterea illud Princip. P. *attributum*, cum prioribus pariter æque connexum, quod tantisper *immediatis* insignire liceat vocabulo, quo in applicatione ad omnia entium genera, assensum citra ullam demonstrationem, ab hominibus sanæ mentis P. P. extorquere solent, propter arctissimam connexionem terminorum, ex quibus constant; nam sicut summæ fidei sunt, ut tanquam per se notissima demonstrationem, ad assensum eliciendum, haud quidquam requirant, ita quoque destituuntur medio *intrinseco & formali* non tantum *quærem*, sed etiam *quæ cognitionem* nostram, quo veritas ipsorum manifestari posset; & quamquam *inductionem* non negaverim, ad facilitorem Princip. Cognosc. P. assensum, non tantum insignem conferre *utilitatem*, sed & qualemcumque *necessitatem*; siquidem non solum ejusmodi experimenta, in rebus singularibus & sensibus manifestis facta, assensus jucundior sequatur, ubi extrema Principii actu coherencia fuere deprehensa, verum etiam intellectus, vi quidem sua naturali terminos apprehensos componere & dividere potis, tamen omni dubitatione nondum liberatus esse queat,

antequam composita cognitione sensus, quam modo inductionem vocavi, adjuvetur, quod vel patet hoc modo, si ponatur, simplex cognitio terminorum, & quæ proficiscitur tantum ab intellectus lumine naturali, Principii illius, *Quæ in uno tertio conveniunt, ea inter se conveniunt*, quæ cognitio cum mentem ex omni parte securam de veritate istius Principii: *Quæ in uno tertio &c.* nondum reddiderit, utique sumptâ occasione in aliqua re singulari, hac vel illâ, ubi extrema istius Principii reapse deprehendere licet conjuncta, necessario ad tollendam illam hæitationem intellectus in ferendo judicio, requiritur *experientia, sive inductio*; quam tamen inductionem, cuivis in propatulo est, se non habere instar *causæ per se*, circa P. P. sive conficienda, sive cognoscenda, sed per modum aut *conditionis sine quâ non*, aut *causæ instrumentaria*, cum non solum P. P. cognitio non sit discursiva, quæ per causam fieri posset, sed &, ut *inductio* est, actio *sensualis*, ita *cognitio P. P. intellectualis immanens*, cujus causa eadem cum subiecto cui inest à Doctis esse censetur, tamen ad tollendam a mente formidinem, *illam* s. inductionem requirens, ceu modo dictum; cui præterea ex parte intellectus nostri Conimbr. in Cap. 1. post. anal. quæst. 22. art. 3. ad assensum

sum P. P. tria adjungunt requisita. 1. videlicet *simplicem terminorum adprehensionem*, necessariam cujusvis propositionis ad sensui conciliando, evidenti terminorum penetrationi associatam. 2. *Compositionem terminorum*, hoc modo, simpliciter adprehensorum, in formam propositionis. 3. *De toto complexo judicium & adprobationem*, in qua putant Princ. consistere notitiam; qualis autem hic requiratur *inductio*, an *formalis*? multorum scilicet singularium collectioni originem debens. an vero *virtualis*? quæ secundum actum in unius quidem singularis, ejusdem tamen cum multis, propter constantiam, ponderis perceptione fundata existimatur, non heic multis disquirere animus est, cum veritati P. P. declarandæ, vel posterior sufficiens esse possit. Quod vero convenit illam probationem, quam *Metaphysica*, certitudini & evidentiæ P. P. addere a Doctis creditur, quoties scilicet dubitationis aleam, aut reprobationis discrimen, apud hunc, vel illum, perversè de P. P. cogitantem, subire coguntur, suo videlicet modo ad sensum per novum medium operando, partim *terminorum*, quibus constant P. P., *declaratione*, nam illis cognitis, statim & hæc cognoscuntur, quia ut prius dixi, destituta sunt *medio probationis*; partim

de-

demonstratione, non quidem adeo directâ & offensivâ, per veram causam, aut efficientem, aut finalem, sed obliquâ & ad absurdum deducente; cum sciendum ejusmodi probationem non tollere P. P. immediatatem & indemonstrabilitatem, nec esse Principiorum quâ talium; sed quâ aliquo modo quasi conclusionum, cum ne quidem augmentum addere queat Metaphysica, intensiori assensus, quem intellectus lumine naturali ductus, sine discursu Primis P. ritè propositis & habitu confirmatis, præbet, multo minus intrinseca evidentia, certitudini & veritati P. P. gradus conciliare, si quidem semper assensum sapientiæ Primæ h. e. Metaphysicæ in aliquibus Princ. tanquam veritatibus per se notis, fundatam esse; e Primis enim Pr. conclusiones elicit generalissimas, unde quoque audit *ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν πρώτων*, sive scientia cum capite, Quamobrem ejusmodi demonstratio non censetur à priori respectu veritatis Principiorum, in esse reali quamvis aliquo modo improprie tamen, si nempe P. P. spectentur ratione cognoscibilis, sive evidentis & certi, cum eorum veritas & evidentia inter disputantes in utramque partem jactatur, à priori vocari posset; Confer. Svarez. Disp. 1. Metaph sect. 4. n. 16. &c.

S. QUIN-

Veritatem ergo P. iliorum in infallibili certitudine, quâ tuto non solum rebus increatis & creatis applicari, sed etiam quibuscunque conclusionibus, firmæ alicujus consistentiæ, à suâ genuina origine inde deducendis, (unde vicissim patent duæ P. P. affectiones, *Primitas* videlicet & *consecutio*, sive *habitus* ad id quod procedit abs Principiis P.) accommodari possunt, fundatam esse, vel ex eo satis patet, quod sicut humanæ mentis indoles semper composita est ad desiderium alicujus rei necessariæ consistentiæ, in quâ assensus & cognitionis suæ maximè firmum collocare queat fundamentum, & ad quam, tanquam asyllum, in suis dubitationibus examinandis, confugere possit, ita idem firmæ infallibilis adhæisionis suæ fundamentum, in nulla aliâ re magis, quam dictis Principiis deprehendat, circa ea cum non contingat eidem sanitate suâ tantummodo præditæ errare, propter eorundem P. fallibilitatis impossibilitatem; quæ adhæisio mentis sive certitudo non est *apparentis* tantum, sive orta ex probabili aliqua ratione, conjuncta cum efficaci voluntatis applicatione, qualis solet esse pertinacibus præarum opinionum defensoribus, ut quondam *Math. Flacio* ad extremum usque propugnanti *versam* suam sententiam, *de peccato originis*

nis substantiali, quâ quidditatem, in quam cum Strigelio disputans casu incidit; sed vera, profluens primariò non ex aliis, aut argumentis, aut authoritatibus, quàm immediatâ Principiorum veritate, quam certitudinem aliàs vocant, transcendentelem, sive Metaphysicam, quâ res ita proponitur cognoscenda ut in ordine ad omnem potentiam non possit aliter esse, (ut Loquitur Clariss. Michael Eisslerus in intellig. suâ pag. m. 46.) contradistinctam non tantum certitudini morali (puta illi magis, quæ dicitur facti, & nihil aliud est quam firma aliqua presumptio valde probabilibus rationibus subnixâ, quæ nisi rarissimè fallere possit; nam illa certitudo rerum moralium, quæ dicitur esse legum & juris, ex certis Principiis, tanquam suis causis necessariò deducta, quia æqualem, licet in suo genere certitudinem, cum omnibus conclusionibus scientificis habere putatur, ad transcendentelem magis accedit certitudinem) sed etiam Physicæ suffultæ principiis aliquibus naturalibus, quibus ex natura rei in ordine communi spectatæ repugnat aliter se habere posse v. g. certitudo quam habeo de igne quod urat, quæ cum ex hypothese Divinæ omnipotentiae aliter se habere possit, ut ex Danielis 3. patet, ideo naturalis tantum est, non summa.

PRæter illa vero tanquam potiora P. P. attributa, adhuc proponi solent à Doctis alia, licet secundo numerandæ loco, proprietates quæ fluunt, partim (a) ab illa facilitate, quam habent Pr. in ordine ad intellectum humanum, qui, de veritate compositionis statim à simplici terminorum, quibus constant Principia illa, apprehensione, sine præcedaneo discursu, certum semet agnoscit; ut jam nihil loquar de (β) fundamentali eorundem inexistencia, ab ipsa natura, unde dimanat eorum tam confessa comunitas, quod scilicet uti natura humana ubique est eadem, ita & illa apud omnes ratione pollentes sint eadem, ita ut in controversiam de jure vocari haud queant; quam *anticipatio* sc. respectu conclusionum quæ deducuntur ex ipsis, quasque luce & fide suâ Prima P. exornant, communiunt; partim (γ) ab harmonia illa, quæ licet diversa non aliter tamen quàm adamantino nexu copulata, ita sibi mutuò respondent Prima P., ut nullo modo sibi invicem contraria esse possint, modo ultra scopum non extendantur, unde axioma: *Principium cognoscendi quod in una disciplina*

est verum, in alia non potest esse falsum. partim (δ) *à summa virtute* in minimâ reposita quantitate, quâ non aliter quam exigua semina, per conclusiones, infinitam, puta, quoad nos, sui multiplicationem admittunt; partim (ε) *à fundamento*, quod obtinent in rebus, cujus animadversione eruuntur principia citra mentis figmentum, unde canon: *Omne principium cognoscendi destitutum fundamento in re, est rejiciendum*, non enim mens humana, quæ falli citò potest, normam rerum sustinere valet, sed potius *à rebus* normanda. partim (ζ) *à sine* quoad solam referuntur scientiam humanam, quam promoveri debent, unde ἐξουκινῶς, nomine *Principiorum cognoscendi* veniunt, quod nullius amplius quam cognitionis principia ponant. partim (η) denique *à propensione sive intensione illa mentis*, quâ longe majori conatu fertur in cognitionem illorum, sive quâ essentiam, sive quâ attributa v. g. veritatem, certitudinem, evidentiam &c. spectatorum quàm conclusionum inde dependentium, cum illæ magis intelligibilia sint & per se, hæc minus & per illa; de quibus ulteriorem disquisitionem præscindit mihi præfixa brevitās.

CAP.

CAP. TERTIUM.

De enodatione Primorum Principiorum penes naturam distinctivam & divisivam spectatorum.

S. PRIMUS.

Siquidem hoc modo jam in præmissis ad captum judicii Primorum Pr. naturam, quæ communem definitionem & attributa, ea quæ fieri potuit brevitate delineativè exposuimus, jamjam proporro ratio instituti suadet, ut paucis quoque eandem Primorum Pr. indolem distinctivè, quantum eorum *primitas & universalitas* admittere potest, specialius mihi exhibendam proponam, more Geographorum rudi tabella totius orbis vastissimi imaginem breviter complectentium: verum enimvero cum vocabulum Primi P. sit *analogum*, scil. quod inferiobrius suis *inequaliter & dependenter* ab invicem & naturam & definitionem suam communicat, itaque alia eorum veniunt nomine Primorum P. *πρώτως & simpliciter*, alia *δευτέρως & secundum quid*; illa eruuntur præcipue primò ab *affinitate rerum in statu ideali formali spectata, vel quâ tali, vel quâ certis affectionibus vestita*, præsupposito statu,

*objectivo fundamentali, & primò ac absolute à natura Primæ P. participant; hæc autem à convenientia rerum, in statu universali considerata fluunt, & dependentiam ab istis aliquam habent, propterea solum Prima dicta P., quod & illis Theoremata disciplinarum Theoreticarum, Practicarum & Organicarum innitantur, itaque de prioribus istis primò acturus propter conspicuam quoque illam inter ipsa analogiam, quâ quædam magis, scilicet quæ ex affinitate, quâ tali, fluunt, quædam minus scilicet quæ ex affinitate certis affectionibus vestita oriuntur, de Primorum P. essentiâ participant, non possum, non propter defectum & hic vocabulorum, illa vicissim dividere in simpliciter Prima & Secundum quid Prima, verum nec illa Principia quæ à Conv. R. quâ tali deducuntur, sua carent analogia attributionis; inter ea enim quoddam *κεῖνος* P. P. imbibit essentiam, cum per deductionem ad impossibile probari amplius non possit, quapropter basis est reliquorum; cætera vero *δευτέρως* & *respectivè* de eadem Primorum P. essentia participant, ita ut illud necessum habeant præsupponere, cum licet à priori non probentur ex communissimo quodam quasi medio, tamen adhuc per deductionem ad ab-*

surre

surdum veritas eorum ostendi possit, & vindicari quoties opus est; illudque cum debeat esse simpliciter *Primum respectu simplicis & primæ independentiæ, evidentiæ & veritatis*, aliud esse non potest quam fundamentum illud contradictionis: *Impossibile est idem simul esse & non esse*, cum non tantum apud omnes sanæ mentis homines sit 1. *notissimum*, sed & 2. *in se evidentissimum*, ut se prius non agnoscat, unde dependeat, aut per quod demonstrari possit, sive per demonstrationem $\tau\tilde{\epsilon}$ $\epsilon\tilde{\lambda}$, sive $\tau\tilde{\epsilon}$ $\delta\iota\tilde{o}\lambda$, (quod tamen cum probatione ejus *redargutivâ*, contra insulos & frivole pertinaces ejusdem principii, adversus dictamen conscientiæ suæ, expugnatores, adhiberi solita, optimè consistere potest, quippe quæ non est propriè dicta demonstratio, sed tantummodo qualiscunque Principiorum explicatio, aut adversarii adinconveniens sensuiq; ejus plane repugnans, tum facta deductio ex concessis ad revincendum hostem, non propter principii quasi *obscuritatem*, sed *negantis insulsiatatem*) nec non 3. *Certissimum*, cum ab ipso non contingat fallere, nec in ipso falli. ut & 4. *simplicissimum*, non *simplicitate apprehensionis* atque *enunciationis*, sive quâ terminorum connexionem, sive quâ rationem extremorum,

sed

led simplicitate independentie ac veritatis,
 cum in nullum principium per quod probe-
 tur resolvable sit. 5. *Universalissimum simul &*
fortissimum, nam sicut è terminis constat uni-
 versalissimis (*idem enim & ens*, tam *laxam*
 hic induunt significationem, ut non solum
ens reale, sed & *conceptui & verbis aptum o-*
mnne suâ includant peripheriâ, ut tamen *pri-*
marid ad ens reale sive *Theoreticum* sive *practi-*
cum, *secundariò vero ad ens rationis*, s. *intention-*
nale, propter suum fundamentum in ente reali,
 porrigatur) ita quoque oppositionem primam
 & supremam, quæ est inter esse & non esse, eo-
 rundem fortissimam ab invicem remotionem
 habet: Longè enim fortius & efficacius re-
 moventur isti termini, præsentē vocabulo im-
 possibile quàm absente. Quamobrem Apo-
 stolus ille gentium acriter ipsum urget Rom.
 II. 5. 6. tanquam absurdum & impossibile
 statuens, aliquid *esse gratiam & non esse gra-*
riam, *esse opus & non esse opus*. Quæ con-
 tradictoria manifestissime fundantur in eo, *Im-*
possibile est idem simul esse & non esse. Cum
 vero paulo prius dixerim, illud redundare ex
 animadversione affinitatis rerum, itaque quò
 in promissis stare possim, illam animadversio-
 nem non inconsulto esse explicandam autumo,
 quæ in ordine intellectus ita se habet; cum o-
 mnes

mines res, in esse aliquo, per quod non tantum infinito modo elongatæ sunt à non esse, sed & non possunt non esse, convenire deprehendit intellectus eo ipso quoque videt esse, & non esse, tantò minus eidem subjecto simul sub uno respectu tribui posse, quantò majus & evidentius indicium sibi fingit in repugnantia terminorum esse & non esse, non solum ad analogiam, quam res creatæ inter se foveant, sed & quæ DEUM & creaturam ratione elongationis à non esse intercedit perscrutandam; siquidem sicut contradictionem implicavit, sibi omnes res, plane aut similes, & tamen inter se distinctas, aut plane dissimiles, seu non entia, & tamen ut res creati, quia impossibile est idem plane simul idem esse & non esse; ita quoque repugnantiam involvebat, aut plane dissimilem esse creatori productam creaturam, tanquam absolute non ens, aut plane similem, hoc est infinitam ac increatam, quia impossibile est idem simul esse & non esse; quamobrem necessum est ista omnia convenire in communi participatione entis, differre vero in propria quidditate & gradu participationis. unde hoc principium, pro firmissimo, certissimo, & evidentissimo habet hoc modo ex convenientia rerum animadversum. posteriora vero Principia & Secundum quid

quid dicta Prima, quæ modo explicato simpliciter Primo Principio immediate subordinata, ceu minus universalis, fundamentum conclusionibus præbent disciplinaribus propinquum, ut illud ultimum, cuius conclusioni & cognitioni, numerantur à Doctis septem, pro septuplici diversitate conceptuum, quibus inter se discernuntur formaliter, ut vel

1. Immediatione, unde principium: Quodlibet est vel non est, ab ἀπλῶς primo, dissonantiam referens duplicem, formalem (a) in gradu sive fundamento contradictionis; illud enim exprimit omnimodam repugnantiam terminorum, esse & non esse, super infinita eorum pugna fundatam, hoc autem refert immediationem, h. e. negat medium, inter esse & non esse. 2. In forma enunciandi, illud scilicet negativè hoc affirmativè effertur, unde non pauci ducti hoc fecerunt absolutè Prim. P. cum & hoc simplicioribus efferatur terminis, & affirmatio prior sit negatione, quibus assensum præbere tunc non potui, cum, ut ad absolutè Primum P., maximè requiritur aptitudo omnia reliqua probandi Principia Prima, intellige non quæ veritatem eorundem intrinsecam, sic enim per se sunt notissima, sed quæ impossibilitatem & repugnantiam, quæ sequatur

ex opposito) quâ hoc adeo caret, ut potius aliquo modo stabilire videatur à nostro; *Impossibile est idem* &c. ita etiam insignis occurrat distinctio inter *Principii prioritatem, in ordine enuncianti & ordine Principii*; illâ, enim *affirmativum prius est negativo*, cum ad illud reducatur, in hac vero effatum istud: *affirmativum prius est negativo*, universaliter non procedit, cum in vi demonstrandi negativis existant sæpius posteriores affirmativæ enunciationes, nec simplicitas verborum major aut minor P. P. faciat ut prius dixi) cum quo tamen simpliciter Primo Pr. convenit *materialiter*, nempe (a) *in objecto* quod est *Ens & non Ens*, (β) *in forma generali enuncianti*, puta, *contradictorio*, (γ) *evidentia*, nam adeò intellectui ex insito lumine est notum, ut nihil habeat notius, cum in sua concipiendi ratione, non invenire possit tertium modum, præter *positivum*, sub ratione essendi, & *negativum* sub remotione essentiæ, (quamobrem *in Affinitate rerum* illud, cum animadvertit mens nostra, cum apprehendit omnia entia, convenire in eo quod sint, itz ut reliquis rō esse, sine medio participationis repugnet) (δ) *subordinatâ connexionē*, tam arcta enim connexionē cum illo est combinatum, ut ex *hujus* negatione, *illius* quoque sequatur negatio, quibus ducti rati-

onibus non pauci ut sunt, *Javellus* l. 4. q. 9. *Hurtadus* de Mendoza disp. 3. Metaph. sect. 3. & alii, hoc principium: *Quodlibet est vel non est, cum illo impossibile est idem simul esse & non esse*, formaliter idem esse asserere non dubitarunt, ad salvandam suam hypothesin, idem facientes *repugnantiam contradictoriam & immediatam oppositionem*, ex quorum diversitate distinctiva, contrariæ sententiæ defensores, fundamentum sumunt præcipuum; verum licet *repugnantia contradictoria* nihil aliud ex *Hurtadi & Javelli* sententia esset, quàm *immediata repugnantia formaliter sumpta*, tamen (ut verbis utar *Clariss. Eissleri* in *Intelligent. suæ* pag. mihi 70.) *adhuc formaliter aliud esset repugnantia contradictoria, quatenus repugnantia, & quatenus est immediata*; illa namque convenit contradicentibus in quantum sunt opposita, ac idcirco, si per impossibile, medium adhuc admitterent, nihilominus adhuc inter se pugnarent, hæc, in quantum sunt contradicentia, ut enim *repugnantia præcisè spectata est communis omnibus oppositis, ita immediata repugnantia propria contradicentibus*; præterea observandum in hoc principio (&) vocabulum *Quodlibet*, non venire hic in rigore suo pro eo solum, quod essentiam habet realem, sed in latitudine tali, quâ scibilitatis, & simul

*conceptibilitatis totius exhaustit latitudinem,
 & (β) tò est hic propriè præsupponere, pro
 existentia reali, eaqve non solum communi
 & universalissimâ, sed & particulari ac singu-
 lari, in cujus rectâ oppositione, tò non est; non
 nudam infinitationem, sed verâ negationem de-
 notat. Vel 2. contradictionis proprietate; unde
 illud: Duo contradictoria (intellige genuina non
 adulterina) non possunt esse simul vera nec si-
 mul falsa, cujus differentia, à prioribus sese
 habet per modum consequentis ab anteceden-
 ti, prior enim erit contradictio quàm ejus à
 veritate & falsitate denominatio, licet cate-
 roquin differant in eo, quod, ut priora illa
 Pr. concernunt Judicium intellectus ad obje-
 ctum, in quo contradicentium ratio manifesta-
 tur, vel quâ repugnantiam vel immediationem
 terminorum, ita hoc postremum simpliciter
 & immediate actum respiciat intellectus in se-
 met reflectentis atque judicantis, numne pro-
 portionalitatem in rerum ordine deprehensam,
 ita cognoverit, ut in se est, an secus; ut de-
 prehensa illa cognitionis suæ cum re cognita
 adæquatione, nec de sui conceptus veritate
 mens dubia amplius existat, nec alterius con-
 ceptum sibi fortè apertè contradictorium, pro
 vero agnoscat, nec utriusque falsum existimat,
 cum Duo contradictoria non possunt esse simul*

vera, nec simul falsa. Quæ ejus quoque est in
 Conv. R. animadversio, vel 3. *tertii alicujus*
participatione, ceu hoc; *Quæ sunt eadem u-*
ni tertio, sunt eadem inter se; cujus diffe-
 rentiam à prioribus insinuat *unitatis* super-
 additæ *respectus*, reliquis Principiis *formaliter*
 ignotus, quem mens sibi fingit, eo ipso dum
 ex animadversione *proportionalitatis* inter o-
 mnes res conspicuæ, quâ invicem nec planè
 similes nec prorsus dissimiles esse videntur,
 colligit, per aliquod tertium illas res con-
 necti, super quo fundetur affinitas eorum,
 quamobrem & judicat ea, quæ *identificantur*
in tertio quodam, jam non à se invicem in
infinitum distare, sed inter se eadem es-
 se secundum illius *tertii*, in quo conveniunt,
proportionem, cum impossibile sit quidquam in
aliquo identificari, & simul in nullo iden-
 tificari. dixi secundum *tertii proportionem*,
 nam ex qualicunque convenientia, cum non-
 nullis perversè philosophantibus omnimoda
 statim non infertur identitas, cum hæc saltem
 inter ea, quæ conveniunt in *tertio incom-*
municabili non vero *communicabili* locum
 habeat, siquidem non solum *individua* unius
 speciei tanquam universalem inter se conveni-
 entiam habentia differant essentialiter, ab in-
 vicem, sed & inter *Personas S. S. Trinitatis*,

in simplicissima essentia convenientes, realis, detur distinctio, secundum orthodoxam Theologiam, cum alius sit Pater, alius Filius, alius Sp. Sanctus. licet non aliud; quamobrem essentialis identitas, non tollit suppositalem diversitatem, nec numerica unitas, excludit hypostaticam distinctionem, sed tantummodo divisionem entitativam. 4. hypothetica necessitate, ut illud de ente & non ente respectivè loquens: omne quod est, eo ipso, quod est, necesse est esse, & omne quod non est, eo ipso quo non est, necesse est non esse; cujus tanta coram mente est evidentia, ut sine medio probationis non aliter quàm reliquis Primis P. eidem assensum præbeat, cum enim intellectus humanus entium connexionem intimius penetrans eadem deprehendit in duplici ordine essendi constituta, nempe vel simplici, vel hypothetica, non potest non, simplicem illis assignare essendi necessitatem, his verò conditionatam quæ super suppositione actus existendi fundata sit. s. Vel ordinis distinctione, unde hoc: impossibile est idem simul esse, & cum aliis confusum esse, cum enim res ita inter se conspirent, ut sine confusione in debito essendi gradu & duratione existant (nam ab omni confusione abhorret & Deus, qui cuncta fecit ordine, & natura quæ ordinem a Deo præscriptum servare niti-

nititur, & *modus noster intelligendi*; qui perficitur secundum *ordinem & gradum intelligibilium*, à *prima causa* nobis adsignatum: scilicet cum *actu reflexo*, proindeque per *animadversionem affinitatis & consecutionis unius ad aliud*, postquam prima cognitionis fundamenta fuere præsupposita, qui gradus est tertius in ordine intelligentium, quia ut *Deus* (verba sunt Clariss. Dni. Eusebii in Intelligentiæ suæ p. m. 30.) *sinè adminiculo à se diverso*, adeoque *nec per species, nec compositionem aut divisionem, nec per illationem aut ordinationem, sed simplicem comprehensionem*, cetera quæcunque sunt possunt esse, vel non esse, actu quodam simplicissimo, quo se ipsum intuetur, in se ipso, juxta proprium illorum esse, vel non esse cognoscit, cognitione infinitæ perfectionis, ita Angelus quoque sine actu reflexo cognoscere & intelligere putatur, cognitione licet intuitivâ, h. e. directâ rerum inspectione simpliciter apprehendendo objectum cognitionis suæ, non tamen infinito intelligendi modo, tanto minus aliquod cum aliis confusum esse potest & illegitime commixtum, quanto evidentius, idem cum simul esset & non esset, quod impossibile. 6. *attributorum & essentiae mutuâ relatione*, cum enim mens, post apprehensum R. C. in generali ideâ ad diversos entis gradus

39
dus semet vertens, invenit, propriam cujus-
que entis rationem, diversimode se, pro sua
habere ab aliis diversitate, quæ tamen diver-
tas convenit cum aliis, vel in *ratione consti-*
tutivâ, vel *consecutivâ*, seu *attributa*, itaque
non potest non, pro principio indubitatæ ve-
ritatis, illud agnoscere axioma: *omne quod est,*
attributa admittit; & omne quod non est at-
tributa respuit; in quo, sicut per *rò est*
significatur, id quod essentiam habet actua-
lem, & per *non est* ejus oppositum adæqua-
tum, ita per attributa, *conceptus secundi*, sive
realiter, sive *formaliter* à suo subjecto di-
versi notantur. 7. *Rerum subordinatione*, cum
enim jucunda illa rerum harmonia & affini-
tas intra suam quasi includat peripheriam,
totam particularium & singularium omnium
quasi concatenatam catervam, fieri non pot-
est quin id, quod latius est, includat angu-
stius, unde hoc enatum est principium: *Quic-*
quid competit omnibus, illud etiam competit
illis, quæ sub omnibus continentur; & quid-
quid non competit omnibus, illud etiam non
competit iis, quæ sub omnibus continentur.

§. Secundus.

Cum vero priori §. simpliciter Prima P.
non ex solo fonte velut affinitatis Rerum
quæ

quæ talis, sed & quæ certis affectionibus ve-
stita, emanare dixerim, itaque illis, quæ ex
priori velut scaturigine deducta sunt, etiam
ea Principia, quæ ex posteriori latice quasi o-
riuntur, jam jam subjungenda veniunt; sed
quemadmodum Affinitas Rerum, duplici vel-
ut amictu proprietatum videlicet, vel prima-
rum & immediatarum, quales sunt: veritas per
representationem, & veritas apprehensionis,
cum suo corollario, objecto disciplinari; vel or-
tarum & immediatarum, quales: univocatio & ana-
logia, prædicamentalitas & eminentia, circum-
data à Doctis proponitur & exhibetur, ita
quoque eadem, pro vario suo habitu, varia
producit Principia. Namque ex affinitate Re-
rum quatenus vere per representationem esse
perhibetur, h. e. quatenus talem in se habet
habitudinem adæquationis, cum mente no-
strâ, ut propter eam ita exhiberi nobis queat,
beneficio conceptus, prout ipsa in natura est
fundata, id præprimis sequitur scilicet omne
quod cognoscitur & quâ cognoscitur, verum
debere esse per representationem. Si enim sua
carerent symphonîâ, objecta & actus mentis
percipientis, tum utique idem simul esset, ex
sententiâ mentis nostræ, cui talis vel talis
facta est representatio, & non esset, cum aliter
in naturâ representaretur; & quamvis pau-
cio-

ciores admodum sint in mente nostra conceptus ex *repræsentatione directâ, positivâ & immediatâ rerum per fundamentum objectivum orti*, quàm res quæ concipi debent, tamen & easdem repræsentari necessum est *repræsentatione indirectâ aut (α) reali*, (ut liceat ita nunc loqui *συγγενητός* ad sequentem, quæ dicitur *virtualis*) live (N) *per viam negationis*, h. e. non per se positivè, sed in contrariis, cujus negatione concipiendæ veniunt, ut fieri solet in cognitione DEI, sub *remotione imperfectionum*, creaturis adhaerentium, quæ tamen negationes non sunt *simpliciter privative*, tollentes solum habitus oppositos, sed *infinite*, perfectiones contrarias inferentes e. g. quia cognosco in DEUM non cadere corruptibilitatem, necessum est ipsi positivum ejus aliquod contrarium nempe incorruptibilitatem convenire & sic de aliis. Unde axioma: *Via negationis non raro ducimur in rei notitiam*, vel (B) *per viam eminentiæ*, h. e. non sub determinatâ & propria formalitate, sed sub relatione originis & dependentiæ, quomodo perfectiones creaturarum (quæ à nobis animadvertæ aliqualem tamen juxta imperfectionem involventes e. g. *facultas semet movendi*, DEO tribuuntur non *secundum realem existentiam*, nec *formalem continentiam*, sed *eminenter*, & quatenus suam habeans ideam in mente

Divinâ, (ut disputat sæpius cum honore nominatus Eislerus in Intell. suæ p. m. 88.) solent repræsentari, unde principium: *sapè rei eminenter conveniunt, quæ ei formaliter tribui nequeunt, propter admixtam sibi imperfectionem rei quæ eminentiam; vel (A) per viam causalitatis*, quatenus aliquid tanquam causa sub suis effectis intellectui sistitur, prout sæpenumerò fieri solet in causarum cognitione per effecta. hinc veritas: *quæ in effectis repræsentantur, in causa etiam locum habere cognoscuntur*, nam nihil est in effectū quod non sit in virtute causæ, si non formaliter saltem virtualiter & eminenter. Unde etiam verissimè colligitur, *Causam non esse toto genere deteriore suo effectū*, aut (B) virtuali repræsentatione, eaque i. vel per remotionem contradictionis, cum scilicet nullam animadvertimus repugnantiam possibilitatis, quam concipimus in re quæ actu non dum est, quia manifesta terminorum repugnantia & contradictio in eo conceptu non apparet, quod tamen ultra posse non statim est extendendum, Nam à posse ad esse statim non valet consequentia; Sed si unquam providum mentis iudicium ad solidam rerum intelligentiam requiritur, multò sanè longior ejus hac in parte est necessitas, ne contradictoria liberaliter ni-

mis

mis statuantur. Itaque non est fingenda terminorum repugnantia, ubi eandem mens nostra non perspicit luculentissimè, multa enim non fieri posse videntur, quæ tamen fieri possunt, præsuppositâ tantummodo divinâ omnipotentiâ, cum DEUS plura præstare queat quam nos intelligere, nec immensa potentia mensuranda sit ex intellectus nostri finiti capacitate, itaque duplicem pro more suo egregiè etiam hac in parte annotavit Clariss. Grotius c. 3. part. general. theor. 7. temperiem contradictionis 1. rerum elevationem. 2. distinctionis rationis observationem, nam & conceptus rei alicui adsignatus, elevationem ejus inferens licet inconveniens sit reliquis naturæ similis, tamen respectu ejus, cui tribuitur contradictionem non involvit. ut e. g. licet conceptus de natura humana Christi Θεανθρωπος propriâ carente subsistentiâ, proinde in personâ litatem λόγος suscepta, reliquis humanam naturam participantibus tribui nequeat, respectu tamen Christi contradictorius non est, siquidem nullo modo destructionem, sed potius elevationem naturæ, quam assumpsit ὁ λόγος, infert; & observatio distinctionis rationis tollit contradictionem, cum scilicet in conceptibus ad certum aliquod attributum Divinum

relatis, repugnantiam terminorum Distinctione
rationis removemus, quomodo cum quaestio sit
de dicto salvatoris Math. 19. 20. & Marc 10.
24. an fuerit locutio hyperbolica, an v. *Ἰεζουῆ*,
respondent Theologi Orthodoxi, eam fuisse
Ἰεζουῆν & propriam respectu omnipotentiae Di-
vine, repugnantiam terminorum tollente di-
stinctione rationis, siquidem etiam in utroque
loco mox subjungatur, apud eum omne ver-
bum non esse impossibile, unde porisma: *quidquid mens concipere potest notionaliter, id
DEUS prestare potest realiter.* aut 2. per meram
non repugnantiam obedientialem, deprehen-
dendo rei scilicet non repugnare impositionem
notionum facilitantium nostrae mentis appre-
hensionem, quæ quidem repugnantia respectu
notionum vel aestimatur (a) *comparatione
rei in ordine ad intellectum nostrum*, quomodo
mens nostra sæpè rem cognoscit, non adeò
ut in se est, sed prout à nostra imbecillitate
percipi potest, quemadmodum in eadem *sim-
plici quoque essentia divina distinctionem fa-
cit mentalem*, nam ut ad illam infinitam es-
sentiam sibi nullam vendicat proportionem,
ut eandem unico tantum conceptu sibi siste-
re posset, ita, cum impium judicat *creaturam
rationalem totaliter ignorare suum creato-
rem,*

rem, proinde per *inadequatos* sibi formatos
conceptus eandem, licet individuum, sibi sistit
 eo modo, quo potest, non ut vult, alios sc.
essentiam præcisè, alios *varios respectus*, vel in
συγγενοὶ ad alia, vel in *γενεὶ ad operationes*
diversas, sibi repræsentantes apud se forman-
 do; & licet *conceptus formalis*, semper requi-
 rat *harmoniam cum conceptu objectivo*, ea ta-
 men *harmonia* non venit intelligenda *ratione*
modi, *abstractionis* & *adequationis*, sed *ra-*
tione rei & *veritatis*, siquidem veritas optimè
 consistere queat cum *inadequatione* ejusmodi
 in *ordine ad conceptus objectivi latitudinem*.
 Inde ergo est effatum: quod scilicet sæpè in re
indistincta propter *imbecillitatem intellectus*
nostri *distingui* queant *conceptus*; vel cense-
 tur (β) in *ordine ad impositionem hominum*,
 ut accidit in *notionibus secundis Grammaticis*,
Rhetoricis, *Logicis*, quæ non pro lubitu, sed
 juxta *probatorum authorum usum* rebus ve-
 niunt imponendæ, de quibus cum infra spe-
 cialius sit agendum, itaque heic consultò o-
 mittuntur, unico tantummodo nunc præno-
 tato Principio. sc. *Notiones secundas rebus non*
esse adplicandas contra naturam rerum, cum,
 licet non, dentur *in natura rei*, *objectivè fun-*
damentaliter, præsupponant tamen *non repu-*
gnantiam obedientialem in natura rei. sic

v. g. *Attributa DEI* nomine *accidentium* appellari rectè non possunt, nec *homo* genus, aut *Johannes* species, cum contra naturam rerum ejusmodi fiant applicationes, ex his itaque quæ hætenus dicta sunt patet sequentia Prima P. nempe (α) quòd, *omne quod fundamento in re caret, sit reprobandum*, cum hætenus verum non sit per repræsentationem; (β) *omne quod objectivè fundamentaliter in naturâ existit, taliter etiam coram mente sit sistendum.* (γ) *quod intellectus noster non mensuret res, sed potius ab iis mensuretur*, cum ut *norma* & *mensura* debet esse *infallibilis*, ita res suum habeant & esse & veritatem, non à *mente nostra*, quippe quæ ad errorē est valde proclivis, sed *divinâ*, utpote, quæ sicut summæ est *infallibilitatis, perfectionis* & *independentiæ*, ita ea quoque *omnis veritatis mensura est ratione constitutionis*, sic tamen ut à nulla tandem mensuretur re. Unde effatum: *veritas quædam ad se ipsam refertur, & ad eandem omnia.* Quamobrem verus est noster intellectus, in quantum habet conformitatem cum re cognitâ; & hæc fuere Principia præcipua quæ ex *affinitate*, quatenus *vera dicitur*, per *repræsentationem* resultant.

Sed ex Conv. R. sub *habitu veritatis apprehensivæ*, sive quatenus beneficio præcedentæ *abstractionis*, rectè coram mente repræsentata, *actu reflexo* ab intellectu animadvertitur; quando sub proprio conceptu percepta ab eodem sentitur, præprimis sequitur: *sine abstractione nullam fieri cognitionem*; Cum enim *medium* sit cujusvis veritatis & distinctæ cognitionis apprehensionem, siquidem formalem rationem producit, cujus possessio est ipsa cognitio, utiq; eâ neglectâ & ipsa cognitio nulla est; ubi tamen observandum per abstractionem ejusmodi non intelligi hic *abstractionem* adeo *sensualem*, licet plerumque veniat supponenda, quàm *intellectualem*, utpote *quâ res à re præcisa liberatur à conditionibus illis, quibus ratione, vel subjectorum, vel accidentium, vel aliarum imbecillitatum subjacet, deducta, aut in statum universalitatis, aut eminentiæ*; non enim omnia naturâ gaudent sui multiplicabili ad gignendam ideam, statu universalitatis aptâ natâ, siquidem quoddam *ens ob suam summam singularitatē & infinitatē* ejusmodi *naturam sui multiplicabilem* respuit, ut *Deus*, proinde in statu quodam eminentiori concipiendus; notanter dico, *multiplicabilem naturam Deo repugnare*, nam licet *essentia divina pluribus personis communis sit*,

ea tamen communitas non est per sui multiplicationem, aut κατὰ μέγεθος, sed per ejusdem singularis essentiae diversis subsistendi modis communicabilitatem; ex duplici itaque hoc abstractionis munere sequitur ad distinctos conceptus formandos (α) res esse statu singularitatis in statum ideæ deducendas esse. præsertim cum ut singularia sunt infinita, ita quoque mens, quæ perfectionis finitæ aliter ea cognoscere nequeat, (β) Phantasmata utpote sensibus aptata, in statum noëmatum mediante abstractione evebenda esse, cum hæc, illa à conditionibus suis individuantibus depuret. (γ) Accidentia à substantialibus circumstantialiaque ab essentialibus, naturam à modis suis, essentiam ab adventitiis defectibus, esse sequestranda. ut v. g. conceptus sibimet repræsentaturus aut corporis aut humana naturæ in Christo, aut essentia humana, eosdem non debet confundere, aut quæ illum, cum quantitatibus, aut alius alicujus accidentis ideam; quæ ipsum cum personalitate quam habet in ὑποστάσει τῆς λογῆς; quæ hunc, cum peccato originali, quod licet essentiam humanam, ut nunc intimè penetrans, insigniterque corrumpens, ab eadem tamen essentia abesse potest, sine periculo repugnativæ destructionis, ceu patet, vel ex actuali illa futura separatione peccati à beatis hominibus

bus in statu æternæ beatitudinis; quippe ut in-
 ter se summam semper distinctionem foveant, ita
 quoque distinctis apprehendi debent concepti-
 bus. (d) *generalia præscindenda esse à singu-
 laribus conditionibus*, nam ut sunt infinita, ita
 quoque eatenus cognosci non possunt, unde si
 cognoscuntur, id tamen non fit, sub ratione
 singularis, sed universalis conceptus. (e) *cum res
 è multis sunt, sive actu, sive potentia, easdem è
 statu singularitatis, in statu universalitatis, ra-
 tione representationis intellectualis, deducendas
 esse; cum verò maximè singularis est, eandem
 in statum eminentem*, (vocabulo eminentis ge-
 neraliter accepto, prout omnes tres vias DEUM
 naturaliter cognoscendi, nempe: *negationis,
 causalitatis & eminentiæ*, tanquam explicatiores
 sui rationes simul comprehendit) *ab omni im-
 perfectione immunem, omnes autem perfectio-
 nes eminentissimè comprehendentē evehendā esse;*
 ubi me, scias velim, de DEI cognitione hoc
 modo loquentem non ire statum inatum, *ideam
 DEI apud creaturas directam & perfectam dari,*
 obstante ejus non solum *summā perfectione,*
 cui intellectus creatus *signum aliquod formale*
 respondens formare non est potis, sed & *summā
 simplicitate* id respuente, unde in divina naturā
 ad multiplicationē per differentias velut opposi-
 tas naturasq; inferiores, quæ ideæ perfectæ præci-

pium prærequiritum est, oritur repugnantia;
 sed tantummodo eo ipso indicare velle in e-
 jus cognitione *ideam* (verba sunt sapius lau-
 dati Dn. Eisleri in intell. suæ p. m. 118.)
mentis nostræ cognoscentis esse res creatas,
quatenus illud, ens singularissimum, in sese
manifestatum menti nostræ præsens sistunt, idq;
 sub rerum Creatarum potissimum duplici con-
 sideratione, cum sc. considerantur vel 1. re-
 spectu *productionis, conservationis, operatio-*
nis, ut enim essentiam habent dependentem,
 ita quoque durationem & operationem. vel
 2. *ratione tum perfectionis,* quam habent par-
 ticipatam, *tum imperfectionis,* quam, vel suâ
 naturâ, vel sua culpâ contraxerunt, & in
 DEUM nulla ratione cadit, sic ratione *per-*
fectionis acceptæ, quia res creatæ certam ha-
 bent essentiam, proinde concluditur DEUM et-
 iam habere essentiam, sed in summo gradu; quia
 creatura sese conservare studet in specie &
 individuo, itaque DEUS erit æternus & im-
 mortalis; quia creatura expetit scientiam, pi-
 am & honestam vitam; itaque DEUS erit sa-
 pientissimus, optimus & labi nescius; contra
 vero, quia video creaturam variis infirmitati-
 bus subiectam esse, vel propter particularem
 essentiæ suæ rationem, aut commissam cul-
 pam, aut tandem dependentem sui naturam;

pro-

propterea statuo DEUM non solum nullis defectibus esse obnoxium, ob essentiae suae, quæ omnes partes eminentiam, sed & ejus loco omnes perfectiones, quæ unquam esse possunt & concipi, eminentissimo quodam modo continere. (2) In omni conceptu considerandum esse, quid in formali importet, ita ut generalia generaliter, specialia specialiter apprehendantur, cum, sicut materiales & speciales rationes rei conceptum non ingrediuntur, ita quoque mens nostra abhorreat ab omni confusione; quomodo in adæquato conceptu personæ, prout præscindit à divina & humana, non est inferenda mentio distinctionis essentialis, quæ in persona humana tantum locum obtinet: quamobrem toties cum honore citatus Eislerus in Intell. s. p. m. 212. ad acquisitionem formalitatis rectam, has quatuor tradidit regulas (a) circa conceptus prædicamentales: *Conceptus prædicamentalis conferatur cum latiori, & distingvatur ab opposito, in quo non radicatur*; circa conceptus vero transcendentes, qui bimembres sunt scilicet, vel ipsius entis, vel ejus affectionum, earumque vel simplicium vel disjunctarum; illius ergo uti communissimi conceptus hanc exhibuit regulam: (ß) *conceptus generalissimus entis, cum latiori conferri nequit, quia latius su-*

*pra se nullum habet; nec oppositum directum
 agnoscit realiter, quia dari quidpiam non
 potest, in quo conceptus ille non radicetur: ut
 tamen aliquid correspondens formali rationi
 fortiatur, confugiendum est ad illam habitu-
 dinem, quâ respicit ipsum intellectus noster.
 Illarum, hanc: (γ) affectiones entis unitæ
 referantur ad subjectum & ad rationem, quam
 saperaddunt isti subjecto; harum a. sequentem:
 (δ) Conceptus transcendens disjunctus con-
 feratur cum relatione rationis latiori & di-
 stingvatur ab opposito in quo non radicatur,
 quarum regularum exempla, quia prolixiora
 sunt, quàm ut hic transferri queant in autho-
 re videat, C. L. egregie, pro more, ex- & ap-
 plicata, unico solum modo hic observato, ea-
 rum tantum esse usum, ut adeo super istis
 quoque tota transcendentalis disciplina placi-
 de recumbat; proinde (η) ad abstractionem
 rectam formandam s. formalitatem, sequitur
 præterea prærequiri accuratam omnium in-
 feriorum cognitionem & considerationem, licet
 non usque ad singula individua, tamen sal-
 tem quoad adequata formalis ratio obtine-
 atur, cum ratio abstracta ab omnibus infe-
 rioribus participetur; quomodo v. g. Princi-
 pium quæ tale communi definitione exhibitu-
 rus, non unicè debet illud attendere, quod,*

ut naturā principiatio prius, causale dicitur, sed simul considerare, quod tale est absque prioritate naturæ, & non causale vocatur; quale Pater, in divinis, respectu Filii; quam obrem (I) multiplicatis rebus cognoscendis, necessum est conceptus & terminos, cum earum signa sint formalia, aut ampliandos esse, aut pro re nata multiplicandos; unde tot conceptus formales mens, in cognitione entis, expetit, quot realitates in eo deprehendit, itemque in distinctione reali & prædicatione paronymica, tot conceptus terminosque, quot earum modos deprehendit, efflagitat, cuius rei ergo quoque addi solet, vulgatis modis distinctionis realis, distinctio personalis, propter mysterium S. S. Trinitatis, ubi tres realiter distinctas credimus personas in unâ & simplicissima essentia, & prædicationibus paronymicis propter prædicationes personales, in mysterio incarnationis. Ut v. g. DEUS est homo &c., gradus prædicationis paronymicæ mysticus & inusitatus. Et ista sunt Principia præcipua quæ Conv. R. quatenus vera dicitur per apprehensionem exhibet. §. QUARTUS.

Cum autem in Cap. hujus §. 2. antecedenti mentionem quoque fecerim, principiorum à C. R. sub habitu obiecti disciplinaris, seu corollarii veritatis apprehensivæ, reluctantium, ita-

itaque & illa nunc breviter sunt observanda; cum enim tanta sit conceptuum nostrorum varietas, ut infinitatem aliquam prope incur-
rere videantur, proinde Parens natura ad ser-
vandam tamen cognitionem in nobis distin-
ctam, benignè nobis prospexit, ut quemad-
modum ex consideratione rerum earumque
inter se affinitatis animadversione eruimus P.
cognoscendi Prima, ita quoque ex reflexione vi-
cissim super nostros conceptus, & eorum, ab
illâ affinitate rerum, ortorum, ad se invicem
ordine, respectu ac proportionem deprehende-
remus quædam noëmata, quæ vocantur *obje-
cta disciplinaria*, sive *subiecta occupationis*,
quò reliqua omnia aliquem affinitatis speci-
alem respectum habentia quoque forent redu-
cenda, ut absque confusione omnium in re-
rum notitiam proveheremur. Unde sequitur:
(α) *omne scibile ad aliquod disciplinare ob-
jectum referri debere* (β) *nec tamen omnem
statim conceptum, objectum constituere disci-
plinare*, cum ut plura requiruntur ad obje-
ctum quàm conceptum in genere, ita alio-
quin forent tot disciplinæ constituendæ, quot
conceptuum objecta, quod absurdum. Proinde-
que (γ) *illud tantum noëma disciplina fa-
cere objectum, quod seu reale & in re funda-
tum* (nam non entis & ficti non sunt affe-
ctio-

criones, minus aliquod objectum disciplinare)
unum (est enim ens per se, nam entis per ac-
 cidens, cujus sc. partes nullum in se habent
 ordinem ad objectum, non datur scientia)
idque non tantum æquivocè (nam objectum
 tenetur esse unum, & (a) ratione sui nem-
 pe representando menti certum conceptum,
 quod in æquivocis non potest fieri, ob divisi-
 onem, quæ in illis est, essentiæ, nam in nuda
 nominali convenientia, substantialem fovēt
 diversitatem, quo ipso & mentem distrahunt,
 nec ē statu indeterminato ad statum determi-
 natum ducere possunt. & (b) ratione parti-
 alium objectorum, idque partim *univocè*, ut
 in disciplinis particularibus, Physica &c. par-
 tim *analogicè*, ut in disciplinis transcenden-
 talibus, *Metaphysica*, *Noologia* &c. quod vi-
 cissim ob dictam rationem ab æquivocis exu-
 lat) *nec per aggregationem tantum* (nam
 uti in concretis & aggregatis non est una
 natura, ita nec unum conceptum, ea qua
 talia producere possunt; ubi tamen observan-
 dum per hoc requisitum non alios terminos
 complexos, quam sub *aggregationis aptitu-
 dine* spectatos ab objecto disciplinari remo-
 veri, nam & numerus sonorus objectum *Mu-
 sicæ*, & *linea visiva*, *Opticæ* objectum, licet *com-
 plexa in genere rei*, constituere possunt, cum
 suf-

sufficiat *unitas in esse scibilis & ordinis*, licet non sit *unitas in esse actualis*) commune (nam disciplina obiectum habet totale, reliqui tractatus partialia, scilicet in respectu ad disciplinare obiectum) certis suis Principiis & affectionibus (sive propriè & strictè sive analogicè sic dictis) sit prædicitum aptumque natum speciebus, aut modis contrahentibus (sive univocis sive analogicis) limitari neq̃ ullibi principium, aut attributum, aut modus contrahens, aut species sit. hoc enim aptum natum est intellectum nostrum obiectivè determinatum constituere (δ) omnem disciplinam certum requirere obiectum (sive sit alibi præcognitum, ut circa speciales disciplinas quibus obiecta à Metaphysica, regina scientiarum præscribuntur, fieri solet, sive non) cum hoc sit quasi centrum, ad quod omnis alia notio collimat, & ex quo veritas omnium cum Principiorum, tum conclusio- num, in aliqua disciplina promanat; (ϵ) Dato itaque peculiari obiecto disciplinari, danda est peculiaris disciplina, & contra: negatâ præsentâ peculiaris obiecti disciplinaris, negatur peculiaris disciplina, alias sic elatum: unitas discipline dependeat ab unitate obiecti, quandoquidem ut absurdum est, aliquid sciri posse & tamen in nulla disciplina expendi.

Ita quoque *temerarium & frustraneum sit disciplinas circa necessitatem multiplicare*, cujus Principii vi Viri Excellentiss. D. D. Calovius, D. Mejerus, & alii, *Gnostologiam, Noologiam, & Pneumaticam*, peculiare disciplinas, contra plurimorum aliorum sententiam, fecerunt; *Technologiam* v. sive *Hexiologiam*, de habitibus scil. intellectualibus; *Didacticam*, de studio disciplinarum, ejusque fine, mediis & impedimentis &c. peculiare constituere disciplinas negarunt, cum habitus & artes in genere non sint peculiaritatis objecta disciplinaria, sed reducantur ad objectum illud *Gnostologiae τὸ γνωστὸν*, s. cognoscibile; proindeque sequitur (ζ) *disciplinam adaequatè representare debere objectum suum*, listendo illud non tantum in genere, sed etiam in specie, non tantum quā abstractam ejus rationem, sed & expressiores essendi modos, in suis affectionibus, attributis, principiis & partibus analogicis; unde disciplina interna definiri solet, per *adaequatam objecti sui coram mente representationem*, sicut externa, per rerum homogenearum, ad idem summum objectum, revocatarum ordinatam tractationem; (η) *mensuramque disciplinae* (intellige adaequationis) *objectum esse*, ita ut quicquid ad objectum pertinet, id ad eam disciplinam, cujus id est objectum, sit revocandum

dum, & quicquid non pertinet ad illud, id sit ab ea removendum, aut saltem directè non ad eam referendum, nec per principia talis objecti disciplinaris, nisi per saltum vitiosum in aliud genus, adjudicandum, quomodo illud Physicum: ex nihilo nihil fit, perperam transfertur ad creationem, cum hæc non sit actio Physica; sed cum objectum vel spectetur ut res est, quæ objecti consideratio dicitur materialis, & juxta quam in diversis disciplinis tractari potest, vel ut scibile, quæ formalis audit, quæque æque latè patens est cum disciplina, quam constituit, & ab aliis distingvit, itaque sciendum (9) Disciplinam mensurandam esse, non secundum priorem, sed posteriorem objecti considerationem, hoc est, disciplinam non esse spectandam, juxta extensionem rationis formalis, ut res est absolutè, sed ut objectum est; quamobrem Metaphysica non descendit ad specialiores essendi rationes, quam quæ comprehenduntur sub formalientis, quatenus ens est.

S. QUINTUS.

Siquidem v. hætenus explicuerim jam Principia Prima C. quæ Con. R. sub habitu primarum suarum proprietatum, ex sese fundere potis est, nunc proinde promissi memor ad illorum quoque Principiorum inquisitionem acci-

accingere memet teneor, quæ ex *affinitate* fluunt, sub *amictu affectionum suarum ortarum & disjunctarū*, nempe: vel 1. *prædicamentalitatis*, quâ res convenientes ab determinatam perfectionem, siue compositam sui rationem, rerum creatarum ordini mancipatæ Principia prima gignunt; vel 2. *extrapredicamentalitatis*, quâ res convenientes ob *simplicitatem*, hoc est, generalitatem vel nobilitatem (est n. *simplicitas*, vel *permissionis & indifferentiæ*, seu *communitatis*, quam termini transcendentes Metaphysici, ab omni imperfectione & compositione liberati, proindeque ad *finitum & infinitum*, *simplicissimum & compositum* applicari apti nati, sibi adscribunt; vel *perfectionis & essentiae*, quam spiritus infinitus sibi vindicat.), restricto creaturarum ordini exemptæ, Principia Prima C. fundunt, vel *univocationis*, quæ res vicissim affines sibi invicem, siue *predicamentales*, siue *extrapredicamentales*, eæque aut *transcendentales*, ut res Metaphysicæ, Noolog. &c. aut *eminentes*, ut: Divinæ, Mysticæ, aut deficientes, ut: conceptus diminutæ quidditatis, aliàs realitates, pluribus æqualiter communicabiles, dicuntur gignere Principia Prima. vel 3. *analogiæ*, quâ pariter res convenientes, siue *extrapred.* siue *predicament.* sibi inæqualiter communes, Principia Prima produ-

cere referuntur; Cum enim tanta, in inferioribus, ex quibus communes abstracti sunt conceptus, reperiatur diversitas, ut in applicatione generalium terminorum & conceptuum, ad lapsus eò graviores mens nostra facile præcipitari quæat, quo res, ad quæ ejusmodi applicatio sæpè terminatur, sunt sublimiores, itaque ad evitandos ejusmodi errores necessum est (a) *circa applicationem formalitatum, sedulam adhibendam esse curam, in inquisitione cognitionis, qualem nempe res inter sese foveant, annotata imprimis distinctione inter respectus superiorum & inferiorum, item essentialia & modorum, (nam, verbi gratia, licet unitas, veritas, & reliquæ affectiones entis, de ente quidem intime participant, id tamen non fit per modum essentialiter inferiorum à suis superioribus, cum horum in illis multiplicatione, siquidem in sensu reali, cum ente identificentur, licet in sensu formali, tanquam variae ejus conceptibilitates, ab eo distinguantur) idque præcipuè in hoc, an scilicet ea quæ applicanda sunt, ad ea quibus applicantur, se habeant univoce? h. e. ut essentialiam æqualiter participant, an v. analogice? h. e. ut unum præ altero infinitè perfectiori modo, & posterius vicissim in ordine ad prius de communi conceptu participet: (est enim*

enim infinita distantia rerum, fundamentum analogiæ, sicut omnimoda convenientia univocationis) namque non omnia inferiora conceptuum generalium, quibus subsunt, essentiam, ut modo dixi, æqualiter imbibunt, sed quædam ex æquo & univocè, quædam inæqualiter & analogicè, analogia scilicet attributionis intrinsecæ, (nec enim ea quæ per attributionem extrinsecam talis nominatur, multo minus quæ dicitur proportionis & est nuda æquivocatio, hic attenditur) exque partim cum dependentia unius analogati ab altero, (alias vocata analogia πρὸς ἓν καὶ ἀπ' ἐνὸς, quâ forma denominans omnibus intrinsecæ quidem analogatis dicitur, & inæquali ratione, uni scilicet per prius, alteri per posterius, locum proinde suum habens cum in extrapredicamentalibus, tum in attributione entis, in ordine ad DEUM & creaturam, item substantiam & accidens, his scilicet dependenter & per habitudinem ad illa; tum predicamentalibus, quomodo amicitia analoga est ad honestam, utilem & jucundam) partim citra istam dependentiam, quæ analogia alias singularis & mystica audit, existens inter illa, quæ licet inæqualiter de communi conceptu participant, sit tamen id absque habitudine alterutricius ad invicem, qualem in gene-

ne-

neratione, abstractè & universaliter spectata
 Orthodoxe sentientes statuunt, in ordine ad
 divinam & humanam, circa inferiorum neu-
 trius ab alterâ dependentiam & habitudinem,
 siquidem nec univocatio nec æquivocatio ibi
 locum obtineat; cujus rei ergo (β) Divina
 ex vili conditione creaturæ non possunt di-
 judicari, & vicissim, nisi cum veritatis jactu-
 ra & confusionis crimine, propter conditiones
 rerum utriusq; infinita ratione à se invicem di-
 stantium, (intellige distantiam infinitam, non
 ex infinitate nullius convenientiæ ortam, qua-
 lis esse dicitur inter ens & non ens, sed ex
 infinitate alterius extremi promanantem, quæ
 parit eminentiam prius explicatam) sic v. g.
 in generatione, quam in divinis script. sacra
 docet, non sunt attendendæ conditiones gene-
 rationis naturalis, quæ mutationem, altera-
 tiones, relationem accidentalem, essentias nu-
 mero distinctas, aliasque ejus generis imbecil-
 litates importat, sed simpliciter solum ipsa
 formalis ratio generationis, quæ simpliciter
 communicationem essentiæ, siue ista sit pro-
 fus eadem, siue re diversa, sub respectu, intel-
 lige transcendentali, paternitatis & filiatio-
 nis dicit: siquidem nec (γ) transcendentia &
 extrapredicamentalia ex conditione rerum
 predicamentaliū sint æstimanda; (δ) nec
 im-

imbecillitas, nisi imbecilli, sicut eminentia e-
minentis, veniat attribuenda; modus enim co-
gnoscendi sequitur modum essendi; nec (1) præ-
dicamentalitas super DEUM ferri queat, si-
quidem ut prædicamentalitas, seu compositio-
nem inferens, tantum competit rebus creatis,
ita quoque cum variis conjuncta est imbecilli-
tatibus, quæ essentia Divinae è diametro repu-
gnant, quia illa non tantum terminis essendi,
verum etiam efficiendi operandique est limitata,
licet quoque importet qualescunque aliquas
perfectiones, ut est: à nihilo elongatio, debi-
taque quidditas, potentia operandi, tamen eæ,
quatenus tales sunt non absolute, sed secundum
quid, eatenus DEO tribui nequeunt; & licet
ingenuè confitear (2) transcendentia ita sese
debere habere, ut & DEO & creaturis appli-
cari queant, cum ratio communis eorum de-
beat esse abstracta, non tantum intuitu eo-
rum, quæ sunt in natura, sed etiam eorum,
quæ patefacta sunt in scriptura, non tamen
speciales condiciones in communem conceptum
sunt inferende, nec illa se habent ad sua infe-
riora univocè, sed analogicè, idque in divinis
per modum analogiæ, quæ dicitur eminentia,
ubi applicatio duplicem specialem accipit re-
spectum, vel enim fit per attributionem per-
fectionis eminentem, quam principalius ana-
loga-

logatum, si nempe illa perfectio quoque reperitur in minus principali analogato, requiritur; vel *per remotionem omnis imperfectionis*, quam pariter principalius analogatum in formalitatis applicatione postulat. quapropter (n) *sufficiens applicatio formalitatis ab ullo alio fieri nequit, nisi cui perspectæ sunt res, quibus fieri debet applicatio*, nam sicut non superficialia requiritur notitia C. R. in abstractione, pensi habitus omnibus, à quibus fieri debet, inferioribus, quo sit adæquata, ita in applicatione eadem pariter desideratur, eum inferiorum consideratione, quibus fieri, ne contra rerum naturam appareat facta, unde (3) *effatum: applicatio ex natura termini facta, dirigit omnem discursum accuratum, quamobrem nec mirum est Aristotelem, cæteroquin Philosophorum facile coryphæum circa applicationem formalitatum transcendentalium sæpius in varios abreptum esse errores, siquidem homo Ethnicus licet altero oculo in res in natura repræsentatas egregiè intentus fuerit, altero tamen, quo res in sacra pagina revelatas intueretur, plane fuerit destitutus.*

§. SEXTUS.

Hisce jam pro modulo ingenii & virium prælibatis, quæ ad Primorum P. explicationem penes naturam suam communio-
spe-

spectare visa fuere, jam jam lex propositæ brevi-
 tatis videtur injungere mihi qualemcunq; eorū-
 dem quoq; Princ. Primorum enodationem *pe-
 nes expressiores suos essendi modos*, quibus con-
 trahuntur secundum diversitatem *materiæ circa
 quam & finis* ad *Theoretica, Practica, & Orga-
 nica*. Enimvero Principia Prima C. spectantur,
 vel *fundamentaliter* in ipsis rebus, ac earundem
 Conv. ex quâ proximè deducuntur, vel *habi-
 tudinaliter* ad intellectum apprehendentem ea;
priori modo differunt *materia*, dum alia fun-
 dantur in *rebus necessariis*, aliâ *contingentibus*,
 alia in *utrisque*; *posteriori modo* discrimi-
 nantur *sine*, quædam enim determinant in-
 tellectum ad nudam objecti contemplationem;
 suntque *rerum necessariarum*, & dicuntur
Theoretica; quædam in intellectu non ter-
 minantur, sed, cum sint rerum agibilium,
 ad aliud extenduntur, scilicet appetitum quem,
 dirigunt, & vocantur *practica*, quædam in
 intellectu quidem terminantur, sed *actu re-
 flexo* dirigunt eundem, ad facile cognoscen-
 dum objecta quæcunque, fundamentum, tam
 in rebus necessariis, quàm in contingentibus,
 habentia, quæ proinde Principiorum *organi-
 corum* nomine veniunt; Principia ergo illa
 quæ dicuntur *Theoretica*, sive ea, quæ ex *accu-
 rata veritatis rerum necessariarum animado*

versione nata, intellectum nostrum in exquisi-
 sita rerum non operabilium contemplatione,
 primo juvant, adeo ut conclusiones omnes
 Theoreticas super ea habeat apud se fundatas,
 ex sententia Excellentiss. D. Calovii præcipuè
 sunt sequentia: (α) *mensura speculationis sunt*
res necessariae, quemadmodum enim quodvis
 noëma nostrum à rebus objectis, quas referre
 gestit, suam habet mensuram, sic etiam spe-
 culatio ita exigenda est ad res necessarias; ut,
 nisi cum iis conformitatem habeat, pro verâ
 non sit censenda. (β) *inter entia necessa-*
ria, unum erit quod summum necessitatis ob-
tinet gradum, nempe DEUS, nisi progressum
 in infinitum, à quo & natura & mens nostra
 abhorret, admittere velimus. (γ) *fundamen-*
tum veritatis speculativæ est advertentia re-
lationis, quâ quælibet res ad intellectum di-
 vinum refertur, sicut enim rei veritas est con-
 venientia cum intellectu Divino, ita quoque i-
 stius convenientiæ observatio est genetrix Prin-
 cipiorum Primorum Theoreticorum. proinde
 (δ) *cum res necessariæ quælibet sui ordinis*
inter se conferendæ sunt, accuratâ juxta o-
 pus est reflexione super habitudinem, quam re-
 liquæ res (sive sint è classe substantiarum
 sive accidentium, inter quæ tamen primariò
 quantitas & qualitas, reliqua secundariò sub
 theo-

theoriam cadunt) *obtinere ad ens summè necessarium*, idque tanto magis in transcendentali disciplinâ, quò eam communiorē esse oportet; siquidem autem nulla cognitio fieri potest sine abstractione, itaque (e) *Eam tanto accuratiorem in contemplatione & speculatione rerum requiri facile patet, quanto majorem à se ipsa in consideratione rerum ab intellectu & voluntate nostra non dependentium, à quibus fit abstractio speculativa, omnes agnoverunt saniores Philosophi adhibendam esse, præ iis, quæ à nostro dependent arbitrio; quamvis enim in his propter prærequisitam γνῶσις quoque observanda veniat abstractio à singulari subjecto, servato universali, tamen ea adeò accurata non est ac illæ, quæ in Theoreticis occurrunt disciplinis, quæ sunt partim secundum rem & essentiam, ut, in Pneumatica, scilicet ab iis rebus, quæ ceu materiam plane non suppositam respuunt, ita quoque immateriales sibi tantum vendicant conceptus; partim secundum rationem, ut in Metaphysicâ, à rebus tam materialibus, quam immaterialibus, quibus termini transcendentes indifferenter communes esse concipiuntur; in Physicâ à rebus solum materiatis, non tamen individuantibus; in Mathefi à materia non solum individuâ & singulari, sed universali et-*

iam & sensibili, quam proinde duplicem faciunt Auctores, nempe vel *Geometricam*, quæ abstrahit à materia sensibili, sed non materiâ intelligibili; vel *Arithmetica*, quæ abstrahit à materia sensibili & intelligibili simul, de quibus videantur Gnostol: (§) *Conceptus à rebus speculativis formatus, intra intellectum subsistat, quem intensivè perficiat*, nam sicut cognitio speculativa per se, non extendit sese ad praxin, secus quam cognitio rerum contingentium facit, à quâ eo ipso discriminata est, ita in nuda solum objecti sui coram mente repræsentatione, indeque animæ propullulante intensivâ perfectione subsidet. (η) *Discipline Theoretica constituuntur & distinguuntur objectis*; enimvero licet in confesso sit, ut superius annotavi, omnem disciplinam, sive Theoreticam, sive Practicam, intuitu sui objecti constitutum & discriminatum iri, cum tamen in constitutione disciplinarum Practicarum, præcipuè quoque reflexio fiat super finem, per certa media introducendum, itaque ejus loco in theoreticis disciplinis objectum præprimis absolvit, & *discrimen* eorum, & *basin*; quorum posterius hæc tria juxta involvit requisita. 1. *Sustentationem eorum, quæ ei superstruuntur*, nihil enim in scientiâ attenditur, nisi objecti cognitio. 2. *Solida-*

ditatem, siquidem res ipsæ, quæ in scientiis tractantur, debeant esse constitutæ ad regulam immortæ divinæ veritatis. 3. *Adequatationem*, cum nil sub scientiâ comprehendi queat, ad quod objectum extendi non possit.

§. SEPTIMUS.

Cum ergo §. præcedens, Principia quæ C. R. *Theoretica*, ex accurata animadversione veritatis rerum necessariarum, ex se fundit, jam jam qualitercunque docuerit, proinde ordine nunc succedunt enucleandæ breviter etiam Principia illa, quæ ex accuratâ *bonitatis rerum agibellum* inter sese collatarum animadversione enata, conclusionibus omnibus practictis, quibus actiones morales innituntur, fundamentum præbent ultimum, cæteroquin, practica dicta, vocabulo *πραξις* adæquatè sumpto, prout includit, & *πραξις* specialiter sumptam, & *μῆσις*, siquidem ambo, licet in eo differentes, quod *πραξις* sit *ἐνέργεια*, quæ per se non refertur ad opus aliquod, *μῆσις* autem *ἐνέργεια*, quam *ἔργον* consequitur, in eo convenientiam tamen referant, quod sint *functiones per habitum & intellectum practicum directe*, quorum tamen posterioris Principia sigillatim attendere animus nunc non est, si-

qui-

quidem (teste Clariss. Gutkio circa finem c. 6.
part. special. Intellig.) *ex practicis facile diju-*
dicari queant, & accommodari ad ordinem
reipublicæ; artifex enim bonus est civis, cum
assimilat effectum illi rei, cuius gratia ars
inventæ est, & cum honestè vivit. Enimvero
sicut ex accurata rerum, sub bonitatis statu,
consideratione; primò patet, ens quoddam *per*
essentiam, adeo simpliciter esse bonum, ut ceu
plane est expers omnis mali, nec unquam esse
possit nisi bonum, reliqua vero esse bona *per*
participationem, secundum quid & contingen-
ter, vel mutabiliter, siquidem malitiæ & præ-
vitati possunt obnoxia esse, (nec enim hic bo-
nitas spectatur *transcendentaliter*, quatenus
affectio est entis unita & inseparabilis, sed
moraliter, prout oppositam habet malitiam,
in Practicis, actionibus humanis adhærens,
quatenus hæc cum regula congruunt, vel minus)
ita quoque ex eorundem *diversa collatione*, sub
eodem *bonitatis statu*, scilicet, vel quatenus
conferuntur ea, quæ bonitate gaudent *per parti-*
cipationem, cum bono *per essentiam*, vel *inter*
se, vel quatenus *ab iis omnibus communis notio*
abstrahitur, vel *in respectu ad appetitum no-*
strum, diversa quoque oriuntur Principia, nor-
mantia actiones & mores hominum, ad ho-
nestatis regulam (nec enim entia *moralia*,
de-

definiente illust: Bar. Puf. in sua J. P. U. p.
 m. 3, sunt aliud, quàm modi quidam, perso-
 nis & motibus Phycis, rebusque superaddi-
 ti, ab entibus intelligentibus, per quorum
 determinationem, existentiam etiam suam,
 nanciscuntur, ad dirigendam potissimum &
 attemperandam libertatem actuum hominis vo-
 luntariorum, & ad ordinem aliquem ac de-
 corem vite humanæ conciliandum) quæ sunt
 potissimum sequentia 1. Ex generali boni no-
 tione abstracta resultantia; (α) fundamen-
 tum omnis boni est voluntas divina, siqui-
 dem & bonitas abstractè spectata, consistit in
 congruentia cum voluntate Divina. (β) res
 contingentes sunt mensura $\omega\epsilon\gamma\epsilon\iota\omega\varsigma$, sicut e-
 nim contemplatio à rebus necessariis dependet,
 ita praxis à contingentibus: quæ tamen contin-
 gentia intelligenda venit, ratione potius existen-
 tiæ & operationis nostræ; nam si spectentur,
 vel ratione essentiæ, vel normæ, vel bonitatis,
 nec infimam omnino obtinent necessitatem,
 siquidem nec Divina voluntas, quæ eorum est
 norma, aliter esse potest. Nec actio est bona, ex
 nostro solum arbitrio, nec contingentia est in-
 certitudine Juris & Legum, quæ talium, cum
 eo ipso quo leges sunt, requirant sibi ab ho-
 minibus conformitatem actionum moralium.
 (γ) omne bonum est conservativum sui, bonum
 enim

enim & esse reciprocantur, licet non in *ratione formali*, tamen in *ratione suppositi*, & *reali*, nam ubi est bonitas, ibi necessario erit essentia, & vice versa, quare nullum est ens, quod propendeat sua natura in *non esse*, propter implicatam repugnantiam; à quo etiam proinde *jus & favor necessitatis in Jure Naturæ* præcipue originem ducit. (d) *Omne bonum est communicativum & diffusivum sui* (intellige aut *acta* aut *potentia*) enimvero sicut summè bonum sese communicat pro *capacitate recipientium* (nam ad intra, suæ essentiae scilicet infinitate creaturis sese communicare repugnat creaturarum conditioni finitæ) ita etiam eadem gaudent indole, bonitate participata ditata, ut sese communicare gestiant, siquidem bonitas quam acceperunt, *imago* quædam quasi *summæ illius bonitatis* est. Quæ
 2. *fluunt ex naturali propensione appetitus ad bonum sibi conveniens*, sunt hæc: omnia appetunt bonum sibi conveniens; ut enim verum objectum est facultatis cognoscentis, ita bonum appetentis, quod *bonum* non modo *absentiae*, sed & *præsentiae*, vel *complacentiae*, non solum *independens*, verum etiam *dependens*, non tantum *verum*, sed & *quandoque existimatum* esse potest; quod tamen de summè bono decipi nescio non est intelligendum, licet
 de

de creatura, quæ ut capi potest a nobilitate
 objecti, ita decipi ab externo, propter perfec-
 tionis finitatem. Ex hoc axioma sequitur
 (β) *bonum unice esse appetendum & facien-*
dum, malum v. (intellige culpæ) ex diverso
semper fugiendum; cui & consequenter illud
conjunctum est. (γ) non sunt facienda ma-
la, ut inde eveniant bona, si enim nulla ratio-
ne mala committere licitum est, nec sub inten-
sione boni licita fieri possunt. 3. Ex collatio-
ne boni per essentiam, cum bono per parti-
cipationem hæc emanant (α) à DEO, ut sum-
mè bono, nullum malum, scilicet culpæ, quod
idem est ac peccatum, proficisci potest, propter
sui perfectionem, ut enim Impossibile est idem
simul esse & non esse, ita quoque impossibile
perfectissimum in omni bono aliquem bonita-
tis suæ agnoscere defectum, cujus axiomatis
veritatem præ Calvinianis illis blasphemè
DEUM accusantibus quod causa sit peccati, vel
ethnici lumine destituti revelato agnoverunt,
ut Euripides in hac aurea sua sententia:
Θεοὶ ἔκ ἐστὶ θεοὶ, εἰ κακὰ ἔργα. *Dii esse*
Dii cessant, mali si quid patrant. (β) sum-
mmum bonum, scilicet DEUS, est solutum legi-
bus, namque ut lex involvit obligationem,
obligatio & potestatem superioris, quâ malum
quis queat repræsentare contrariantibus, &

causas quasdam, propter quas quis possit postulare alterius voluntatis circumscriptionem pro suo nutu, unde oritur metus cum reverentia temperatus, ita legis subjectionem DEO imponere, est summam ejus destruere potestatem & eminentiam, quamobrem si quid mortalibus promissit DEUS (verba sunt Illust: Baronis Pufendorf. in J. N. & G. p. m. 164) *id servat, non quod istis ex promisso jus adversus DEUM quæsitum sit, sed quia magnitudine & bonitate ejus indignum foret, jubere aliquem frustra quid ab ipso sperare, qui enim quid promissum non servat, is, vel facultate præstandi deficitur, vel ex levitate, aut malitiâ benè conceptum propositum post deserit, vel tempore promissi facti, conditionem rerum, qua, tempore præstandi promissi est, ignoravit; quæ omnia cum imperfectione sunt conjuncta, unde sicut promissa sua homo non debet non servare, quia promissum humanum cadit in debitum, ita non potest non DEUS iisdem stare, ex mera tamen gratia, quia semper sunt gratuita. (γ)* DEUS summo eoque divino honore colendus, parique amore & observantiâ prosequendus, sicut enim honor & observantia comitatur virtutem & potestatem, ita amor nobilitatem, quæ ut longè summum obtinent in DEO

gra-

gradum, ita quoque ab hominibus in summo gradu observari debent. Hinc egregia illa gentilium de cultu & amore divino effata, quæ quoque illud *Pittaci*: *πρότερον σεβέειν τὸ θεῖον*, & *Catonis*:

*Si Deus est animus nobis, ut carmina dicunt,
Hic tibi præcipue sit pura mente colendus.*

Conferantur & inter alia aliorum de pietate insignia dictæria, quæ *Epictetus* in libri sui 4. c. 10. de eadem virtute egregie profert; sic & *Cic.* l. 2. de natura Deorum: *cultus Deorum, inquit, is est optimus, idemque sanctissimus pietatis, ut Deos semper, purâ, integrâ, incorruptâ, & voce, & mente, veneremur*; vi ergo hujus principii idololatræ gentiles redduntur ἀναπλόγησι, ut loquitur *Paulus Rom.* l. 20. peccando scil. in πᾶς κοινὰς ἐνοίας, ex hoc quoque *I. Ποσειδωνίου* sequitur (δ) *Divinis mandatis magis quam humanis esse obtemperandum*, sicut enim excellentior cultus & honor DEO quam hominibus tribuendus est, ita quoque majus obsequium, præsertim ubi hi requirant aliud quam DEUS super omnia honorandus, siquidem obsequium dependeat à cultu, veneratione & metu, nec consistere queat honor sine debito obsequio. (ε) *veræ probitati. b. e. pietati & sanctitati studendum*, quemadmodum

Ka

enim

enim creatura imaginem quandam præ se ferre debet Creatoris, ceu sui exemplaris, itaque quoque id tanto magis fieri oportet in bonitate, quò ea in DEO præstantior est affectio, unde Plato, *pietatem apud homines summam virtutem esse docuit, quæ erga DEUM est, eâque nos sanctos esse, & beatitudinem illam consequi, ut DEO similes reddamur, quæ quoque sententia erat cæterorum & schola Pythagorica promanantium sectarum.* 4. *ex collatione boni per participationem, aut æqualis cum inæquali, aut minoris & vilioris, cum majori & præstantiori, fluunt sequentia: (α) honestas sit norma actionis, sive honestè vivendum, nam sicut benignè præ reliquis animantibus Creator O. M. nos instruit animâ juris intelligente & in diversa flexibili, ita haudquaquam credendum nos frustra tot dotibus instructos, aut, ceu inutilia terræ pondera, ad fruges tantum consumendas natos esse, quin potius eò magis existimandum decorem & ordinem atque honestatem nobis debere cordi esse, quò major inde explendescit & Creatoris gloria, & salus nostri atque totius hujus universi, sive, ut nonnemo, civitatis magni, cui omnes homines universalis cujusdam amoris vinculo adstricti sumus; (β) Proximus noster pari nobiscum amore prosequen-*

quendus, sicut enim nostri conservationem & perfectionem nunquam in dubium, ne dicam in perpetuam oblivionem, venire nostra fuit *Φιλανθία*, ita quoque propter æqualem & mutuam bonitatis participationem, quæ nobis cum proximo nostro intercedit, imo indigentiam totius generis humani, aliàs nunquam permansuri, nisi mutuis juncti essemus officiorum & obligationum vinculis, perfectio ac conservatio proximi juxta nostrimet ipsius nobis cordi erit. Unde sequitur: (γ) *neminem esse lædendum*: sive *quod tibi non vis fieri alteri ne feceris*; quemadmodum enim omnes homines æqualis sunt sortis ac conditionis, non solum *quà ortum, progressum, constitutionem & finem*, sed & *quà communis juris observantiam*, ita quoque ad conservationem eorum, quæ ad societatem cum aliis sui similibus ineundam faciunt à Creatore destinati sunt, non ut mutuis læsionibus sese invicem infestarent & attrerent, pejus quam belluæ irrationales, sed ut necessitatibus suis invicem subsidium & auxilium præberent, nec cuiquam alii in rebus communibus aliquid derogarent, aut sibi tribuerent, nisi peculiare jus in illud quæsitum singulariter haberent, cujus vicissim confectarium est: (δ) *suum cuique tribuendum esse*, bonum videl. si in statu bonitatis permanens ex-
tite-

titerit, *sin vero statum bonitatis deseruerit, ipsi izidem tribuendum, quod illius actionibus respondet: proinde (1) boni præmiis, mali vero pœnis afficiendi. (2) honestum præferendum est utili, præstantior enim est honestas quam utilitas, illud vero quod præstantius est minus præstanti, cæteris partibus, anteponendum esse ratio dicitur. (3) Publica privatis anteponenda, salus enim multorum, præstat salutem singulorum; proindeque (4) Omnia referenda sunt ad salutem Reipublicæ. (5) Reverentia superioribus exhibenda, præcipue vero parentibus & magistratui, siquidem, præterquam quod excellentiam reverentia comitatur, etiam summo honore, proximè scilicet ad DEUM prosequendi sunt, illi quidem, quia vitam nobis dederunt, hi verò quia eandem conservant. Cum autem res ex quibus hæc deducta sunt Principia dicantur contingentes, quia à nostro dependent arbitrio, quod præcipue de respectu ad intelligendum finem, itaq; sequitur præterea etiam, hoc Principium sc. Præcticarum disciplinarum basin esse finem; nam ut in Theoreticis intenditur objecti cognitio, ita in Præcticiis ἐνέργεια, unde sola mediorum cognitio (videlicet quæ ad finem obtinendum faciunt, eaq; è natura finis æstimata) absolvere solet disciplinam Præcticam; Præcognita vero, absolvit finis*

per certa media introducendus, cum subiecto, cui finis applicari debet, quoniam sine eo finis debito modo præcognosci nequit; ubi sciendum, *artes pro fine secundum quid ultimo precipue utilitatem agnoscere*, succurritur enim indigentiaæ humanæ inventione artium. & ut honestas magis in actionibus, ita in effectationibus magis utilitas resplendet, solent vero alii (inter quos præcipuus est Clariss: Gutkius) ad dicta P. Practica adhuc alia revocare *theoremata*, qualia sunt: *Datur necessario unum, quod summum, & optimum bonum est. Quicquid est à DEO, id valde bonum est. Omne positivum est à DEO. DEUS sibi ipsi non contradicit in revelatione & creatione. DEUS res à se conditas sustentat. Potentia DEI nulla ratione restringenda est. DEUS mentiri morique nequit. Nullam abjectam conditionem DEO Optimo tribuere licet. Creatura sibi relicta interit & à sua bonitate deficit &c. Item hæc (emanantia sc. Ex collatione boni per participationem cum bono per essentiam, quatenus istud in statu corrupto spectatur, vel prout sibi relinquitur, vel prout à Spirit. S. dirigitur) Creatura à DEO averfa, nulla ratione viam & modum invenire potest, quo DEO satisfaciat. Electi sumus in Christo &c. quorum tamen priora Excell. D. D. Calov, in sua Noologia*

logiæ p. m. 98. ceu *theoremata Theoretica*, hinc removenda censet, quia ut hic non spectatur *convenientia rerum omnium*, sed tantum *contingentium*, eaque non in statu bonitatis *transcendentalis*, sed *moralis*, ita quoq; *Conv. R.* hoc modo heic considerata, ex ejus mente, ad *Principia* quoque *Theoretica*, non sine confusione summa, extendi potest; Nec meliori jure censet citato loco *posteriora* hic locum habere, cum, sicut *ex sola revelatione Divina* sunt petita, ita quoque *ex affinitate R.* quæ hic unice attendenda animadverti nequeant.

§. OCTAVUS.

Recensitis huc usque, & quâ fieri potuit brevitate explicatis Principiis etiam Practicis, ultimo jam restant breviter quoque enodanda ea Principia, quæ ex advertentia proportionis omnium rerum, in ordine ad intellectum nostrum, mens nostra derivat, tanquam facientia, ad directionem sui organicam, in apprehensione objectorum facilitandâ, cæteroquin instrumentalia & organica dicta, cum utilitatem non adeo propriam & in se terminatam, quam alienam, ad quam serviunt, concernant; Enimverò, aut respiciunt *orationem dirigendam*, ut scilicet loquatur, aut *recte*, quod faciunt Principia Grammatica; aut ut

or-

ornatè & peritè dicatur, sive oratione prosa,
cui conducunt Principia Rhetorica; sive *ligata*,
cui conferunt Principia Poëtica; aut etiàm
relationem habent ad *rationem normandam*,
quò felicius & facilius objecti cuiusq; naturam
scrutetur & intelligat, qualia sunt Principia
Logica dirigentia actus omnes tres mentis, h. e.
simplicem scilicet terminorum perceptionem,
compositionem, divisionem & subsequens judici-
um, cum *illativum*, cum *ordinativum*; Cum
ergo solum propter usum sint adinventata, sive
ad tollendam difficultatem circa objecta men-
tis. Itaque sequitur (a) *Conclusionum secundo*
notionalium (ex earum enim Convenientiæ
advertentia hæc deducuntur, quæ illa quoque
ultimo fundant) *mensuram, esse faciliorem rea-*
rum apprehensionem, (nam illæ his, non vero
hæ illis conformandæ, quia illæ præsupponunt
in his tanquam sui normam, non repugnan-
tiam obedientialem) ita ut quò magis facili-
tant eandem, eò fiat meliores; Cumque ejus-
modi finis, sine debita proportionem, tam respec-
tu objecti, quam Intellectus, & difficultatis tol-
lendæ, obtineri non queat, non solum itaque
(ß) *requiritur in notionibus secundis adæqua-*
tio & sufficientia ad rei difficultatem tollen-

dam, si non semper quoad æqualem perfecti-
onem, tamen quoad carentiam falsitatis, sed
& (γ) cautela accurata opus est, ne termini
reales, sive notiones primæ confundantur, cum
notionibus secundis, sive intentionalibus, quia
sunt conceptus specie distincti, nec hæ vicissim
inter se commisceantur (prout faciunt Calvi-
niani tropum quoq; Logicum comminiscetes,
perinde ac quis diceret, tropum esse triangula-
rem) siquidem quælibet notio secunda dicat
propriam & diversam conceptibilitatem; unde
(δ) *Notiones secundæ, rebus creatis ac vul-
garibus competentes, non torquendæ sunt ad
res transcendentales & mysticas;* quo ipso ta-
men (ε) non repugnat unam intentionem se-
cundam fundari in aliâ, præcipuè cum scili-
cet intentio secunda denominata habet se ma-
terialiter, denominans formaliter. De ceteris
vero specialioribus axiomatibus organicis, par-
tim objecti universalitas & Primitas, partim
injuncta mihi brevitatis, ne scil. ultra metam hic
excreseat labor, ulterioris disputationis filum
præscindit; proinde hic subsisto, tuam Cand. L;
quo par est honoris titulo, jam jam implorans
humanitatem, ne se. ea, tuâ dedigneris venia &
favore, quæ super materia hac nobilissima & ve-
rè

rè sublimi, si unquam alia nobilitatis & subli-
mitatis titulis decoranda, ingenii mei ruditas,
in summa festinatione, non ut debuit, sed
ut potuit, depromsit.

SOLI interim DEO sit LAUS & GLORIA
in nunquam terminanda Secula!

Ad Eruditum Discursum

De PRINCIPIIIS PRIMIS,
Juvenis

*Politiori Literatura, non minus quàm vite
Integritate cum primis commendabilis,*

DN. SIGFRIDI BRUMERI,
Sincera fide & fida sinceritate amici
conjunctissimi.

Omnia quæ vasti comprehendunt æquora
mundi,

*Quæ mare, quæ tellus, sydera quæque tenent,
Ceu pro muneribus merito colluntur ad astra,*

*Sic quoq; stat mentis dotibus, amplius honos.
Inter quas primas retinent sibi cognita primò,*

*Quæque Heliconiadum semina docta cluent,
Quos juvat in rerum tætos penetrare recessus,*

*Ac benè perceptis congrua signa dare.
Et juvat errorum vario defungier æstu,*

Quem toties hominum pectora nigra parant,
Pa-

*Scilicet id refert didicisse fideliter artem,
 Quam tua depingit pagina docta satis.
 Pagina, quam decuseximiũ sine morte manebit:
 Omnibus in castis artibus egregiam.
 Gratulor ergo tibi ingenium tam pignora pulchra,
 BRUMERE Aonidum Trespia dumque decus
 Gratulor & sacris Te tam studuisse Camænis,
 Quæ Tibi pro meritis præmia digna da-
 bunt.*

*animo, quam Camæna promptiori
 deproperatum à*

GUSTAVO BRODZENIO.

